

Empirični del

Metoda

Vzorec

Za namene raziskave smo uporabili podatke raziskave PISA (2018), v katero so bili v Sloveniji vključeni učenci in učenke, stari od 15 let in tri mesece do 16 let in dva meseca, ne glede na izobraževalni program, ki ga obiskujejo. Vzorčenje je v raziskavi PISA večstopenjsko in stratificirano, zaradi zagotavljanja reprezentativnosti vzorca po izobraževalnih programih pa so v Sloveniji v vzorec zajeti vsi srednješolski izobraževalni programi in nekaj naključno izbranih osnovnih šol ter institucij za izobraževanje odraslih. Načeloma velja, da znotraj določenega izobraževalnega programa s seznama vseh 15-letnikov naključno izberemo vzorec 30 učencev in učenk, ki so nato vključeni v raziskavo. Sodelovanje v raziskavi je anonimno.

V raziskavi PISA (2018) so sodelovali 6401 učenec in učenka. Ker 15-letniki, ki obiskujejo programe nižjega poklicnega izobraževanja, v raziskavi PISA izpolnjujejo krajši vprašalnik, zanje nimamo vseh podatkov, ki smo jih potrebovali v analizah. Iz tega razloga so bili ti iz vzorca preliminarno izločeni, izločeni pa so bili tudi učenci in učenke, ki obiskujejo osnovno šolo, saj zanje zaradi načina vzorčenja v raziskavi PISA ni na voljo reprezentativnega vzorca. Končni vzorec, obravnavan v tej študiji, tako

zajema 6074 15-letnih učencev in učenk,¹ od tega 2882 (47,4 %) deklet in 3192 (52,6 %) fantov. 2054 (33,8 %) učencev in učenk je obiskovalo program splošne in strokovne gimnazije, 2578 (42,4 %) program srednjega strokovnega izobraževanja in 1442 (23,7 %) program srednjega poklicnega izobraževanja. 5510 (91 %) jih je poročalo, da so brez priseljskega ozadja, 259 (4,3 %) pa o priseljskem ozadju prve generacije, kar pomeni, da so bili vsi člani družine rojeni v drugi državi. Ker so nas v raziskavi zanimale razlike v globalnih kompetencah tudi glede na SES učencev in učenk, smo v analize vključili dve skupini: tiste, ki se v raziskavi PISA (2018) glede na vrednost indeksa SES umeščajo v zgornjo četrtino porazdelitve indeksa (tj. tiste z najvišjim SES, ki jih je 548 oz. 9 %) in tiste, ki se glede na vrednost indeksa SES umeščajo v spodnjo četrtino (tj. tiste z najnižjim SES, ki jih je 668 oz. 11 %). Ker so nas zanimale tudi razlike v globalnih kompetencah glede na visoke ali nizke dosežke učencev in učenk pri preizkusu iz branja, matematike in naravoslovja v raziskavi PISA, je bilo v analize vključenih 638 (10,5 %) učencev in učenk z visokimi² in 1006 (16,6 %) učencev in učenk z nizkimi dosežki³ pri matematiki, 370 (6,1 %) učencev in učenk z visokimi in 1006 (16,6 %) učencev in učenk z nizkimi dosežki pri naravoslovju ter 383 (6,3 %) učencev in učenk z visokimi in 1298 (21,4 %) učencev in učenk z nizkimi dosežki pri preizkusu iz branja v raziskavi PISA.

Pripomočki

Učenci in učenke so po dvournem preizkusu z nalogami iz bralne pismenosti v raziskavi PISA (2018) izpolnjevali vprašalnik za učence in učenke. Izpolnjevanje traja približno 40 minut, z njim pa se v okviru raziskave ugotavljajo spremljajoči dejavniki dosežkov. V nadaljevanju navajamo podrobnejši opis dejavnikov, ki smo jih uporabili v analizah, in sicer: samoučinkovitost pri pojasnjevanju globalnih vprašanj, zavedanje o globalnih vprašanjih, odnos do priseljencev, zanimanje za spoznavanje drugih kultur, razumevanje perspektive drugih, spretnost miselnega prilagajanja, spoštovanje ljudi iz drugih kultur, spretnost medkulturne komunikacije, odzivnost na globalna vprašanja, diskriminatorno vedenje učiteljev v

- 1 Čepprav vzorec raziskave PISA sestavljajo dijaki in dijakinje, bomo skozi celotno besedilo ohranili izraz učenci in učenke, saj gre za uveljavljeno dikcijo v okviru raziskav PISA.
- 2 Visoki dosežki so po definiciji OECD opredeljeni kot dosežki na 5. ali 6. ravni bralne, matematične ali naravoslovne pismenosti.
- 3 Nizki dosežki so po definiciji OECD opredeljeni kot dosežki pod drugo, temeljno, ravno bralne, matematične ali naravoslovne pismenosti.

šoli in priložnosti za usvajanje globalnih kompetenc v šoli. Termin globalne kompetence, ki ga vseskozi navajamo v nadaljevanju besedila, se zaradi večje preglednosti besedila tako nanaša na stališča učencev in učenk o različnih globalnih kompetencah, ki so bila izmerjena z vprašalnikom za učence in učenke, in ne na dejanske kompetence, ki bi jih izmerili s preizkusom znanja (z nalogami) s tega področja. Poleg omenjenih navajamo še opis postavk, s katerimi smo ugotavljali priseljenko ozadje učencev in učenk, njihov občutek pripadnosti šoli ter opis indeksa SES.

Samoučinkovitost pri pojasnjevanju globalnih vprašanj je raziskava PISA ugotavljala z vprašanjem »S koliko truda bi sam/-a opravil/-a naslednje naloge?« in s pripadajočimi postavkami: »Pojasniti, kako izpuhi ogljikovega dioksida vplivajo na globalne podnebne spremembe«, »Ugotoviti povezavo med cenami tekstila in delovnimi pogoji v državah, kjer tekstil izdelajo«, »Razpravljati o različnih razlogih, zaradi katerih ljudje postanejo begunci«, »Pojasniti, zakaj nekatere države bolj prizadenejo globalne podnebne spremembe kot druge«, »Pojasniti, kako gospodarska kriza v eni državi vpliva na globalno gospodarstvo« in »Razpravljati o vplivu gospodarskega razvoja na okolje«. Učenci in učenke so postavke ocenili na štiristopenjski lestvici (od 1 – *Tega sam/-a ne bi zmoget/-la* do 4 – *To bi zmoget/-la z lahko-to*).

Zavedanje o globalnih vprašanjih je raziskava PISA ugotavljala z vprašanjem »Koliko si obveščen/-a o naslednjih problemih?« in s pripadajočimi postavkami: »Podnebne spremembe in globalno segrevanje«, »Svetovno zdravje (npr. epidemije)«, »Preseljevanje (selitev ljudi)«, »Mednarodni spori«, »Lakota ali podhranjenost v različnih delih sveta«, »Razlogi za revščino« in »Enakovrednost moških in žensk v različnih delih sveta«. Učenci in učenke so postavke ocenili na štiristopenjski lestvici (od 1 – *Nikoli nisem slišal/-a za to* do 4 – *Ta problem poznam in bi lahko precej dobro pojasnil/-a, za kaj gre*).

Odnos do priseljencev je raziskava PISA ugotavljala z vprašanjem »Ljudje se vse več selijo iz ene države v drugo. V kolikšni meri se strinjaš z naslednjimi trditvami o priseljencih?« in s pripadajočimi postavkami: »Otroci priseljencev bi morali imeti enake možnosti za izobrazbo kot drugi otroci v državi«, »Priseljenci, ki več let živijo v neki državi, bi morali imeti možnost, da volijo na volitvah«, »Priseljenci bi morali imeti možnost, da ohranijo svoje običaje in življenjski slog« in »Priseljenci bi morali imeti enake pravice kot vsi drugi v državi«. Učenci in učenke so postavke

ocenili na štiristopenjski lestvici (od 1 – *Sploh se ne strinjam* do 4 – *Popolnoma se strinjam*).

Zanimanje za spoznavanje drugih kultur je raziskava PISA ugotavljala z vprašanjem »V kolikšni meri te spodnje trditve opisujejo?« in s pripadajočimi postavkami: »Želim izvedeti, kako živijo ljudje v različnih državah«, »Želim izvedeti več o verah po svetu«, »Zanima me, kako ljudje iz različnih kultur vidijo svet« in »Zanima me poizvedovanje o običajih iz drugih kultur«. Učenci in učenke so postavke ocenili na petstopenjski lestvici (od 1 – *Zelo mi je podobno* do 5 – *Sploh mi ni podobno*).

Razumevanje perspektive drugih je raziskava PISA ugotavljala z vprašanjem »V kolikšni meri te spodnje trditve opisujejo?« in s pripadajočimi postavkami: »Pri sporu poskusim videti vse plati, preden se odločim«, »Verjamem, da sta pri vsakem vprašanju dve plati, in poskušam videti obe«, »Včasih poskušam svoje prijatelje/-ice bolje razumeti tako, da si predstavljam, kako so stvari videti z njihovega vidika«, »Preden koga kritiziram, si poskušam predstavljati, kako bi se jaz počutil/-a na njegovem/njenem mestu« in »Ko me kdo razjezi, se po navadi poskusim za hip postaviti v njegovo/njeno kožo«. Učenci in učenke so postavke ocenili na petstopenjski lestvici (od 1 – *Zelo mi je podobno* do 5 – *Sploh mi ni podobno*).

Spretnost miselnega prilagajanja je raziskava PISA ugotavljala z vprašanjem »V kolikšni meri te spodnje trditve opisujejo?« in s pripadajočimi postavkami: »V nenavadnih okoliščinah se dobro znajdem«, »Lahko spremenim svoje vedenje, da bi to ustrezalo novim razmeram«, »Zlahka se prilagodim novi kulturi«, »Ko naletim na težke položaje z drugimi ljudmi, se lahko domislim rešitve« in »Sposoben/-bna sem preseči svoje težave pri druženju z ljudmi iz drugih kultur«. Učenci in učenke so postavke ocenili na petstopenjski lestvici (od 1 – *Zelo mi je podobno* do 5 – *Sploh mi ni podobno*).

Spoštovanje ljudi iz drugih kultur je raziskava PISA ugotavljala z vprašanjem »V kolikšni meri te spodnje trditve opisujejo?« in s pripadajočimi postavkami: »Ljudi iz drugih kultur spoštujem kot enakovredna človeška bitja«, »Do ljudi sem spoštljiv, ne glede na njihovo kulturno ozadje«, »Ljudem iz drugih kultur dam prostor, da se izrazijo«, »Spoštujem vrednote ljudi iz drugačnih kultur« in »Cenim mnjenja ljudi iz drugačnih kultur«. Učenci in učenke so postavke ocenili na petstopenjski lestvici (od 1 – *Zelo mi je podobno* do 5 – *Sploh mi ni podobno*).

Spretnost medkulturne komunikacije je raziskava PISA ugotavljala z vprašanjem »Zamisli si, da govoriš v svojem maternem jeziku z ljud-

mi, katerih materni jezik je drugačen od tvojega. V kolikšni meri se strinjaš z naslednjimi trditvami?» in s pripadajočimi postavkami: »Pozorno opazujem njihove odzive«, »Pogosto preverjam, ali se pravilno razumemo«, »Pozorno poslušam, kaj govorijo«, »Pazljivo izbiram besede«, »Svoje ideje pojasnim s konkretnimi primeri«, »Zelo pazljivo pojasnim stvari« in »Če pri sporazumevanju nastanejo težave, se znajdem (npr. s kretnjami, ponovno razlago, pisanjem itn.)«. Učenci in učenke so postavke ocenili na štiristopenjski lestvici (od 1 – *Sploh se ne strinjam* do 4 – *Popolnoma se strinjam*).

Odzivnost na globalna vprašanja je raziskava PISA ugotavljala z vprašanjem »V kolikšni meri se strinjaš z naslednjimi trditvami?» in s pripadajočimi postavkami: »Sebe vidim kot državljana/-ko sveta«, »Ko vidim, v kako slabih pogojih živijo nekateri ljudje na svetu, se čutim dolžnega/-žno ukrepati«, »Mislim, da lahko moje vedenje vpliva na ljudi v drugih državah«, »Prav je bojkotirati podjetja, ki so znana po tem, da njihovi zaposleni delajo v slabih delovnih pogojih«, »Lahko kaj storim glede svetovnih težav« in »Skrb za varovanje okolja povsod po svetu mi je pomembna«. Učenci in učenke so postavke ocenili na štiristopenjski lestvici (od 1 – *Sploh se ne strinjam* do 4 – *Popolnoma se strinjam*).

Zaznavanje diskriminatornega vedenja učiteljev je raziskava PISA ugotavljala z vprašanjem »Pomisli na profesorje/-ice na tvoji šoli: za koliko od njih veljajo naslednje trditve?» in s pripadajočimi postavkami: »O zgodovini nekaterih kulturnih skupin imajo napačno predstavo«, »O ljudeh nekaterih kulturnih skupin govorijo negativne stvari«, »Ljudi nekaterih kulturnih skupin krivijo za težave, s katerimi se spopada Slovenija« in »Za dijake/-inje nekaterih kulturnih skupin imajo nižja učna pričakovanja«. Učenci in učenke so postavke ocenili na štiristopenjski lestvici (od 1 – *Za nobenega ali skoraj nobenega* do 4 – *Za vse ali skoraj vse*).

Občutek pripadnosti šoli je raziskava PISA ugotavljala z vprašanjem »Pomisli na svojo šolo: v kolikšni meri se strinjaš z naslednjimi trditvami?» in s pripadajočimi postavkami: »Počutim se izločenega (ali izobčenega)«, »V šoli z lahkoto sklepam prijateljstva«, »Čutim pripadnost do te šole«, »V svoji šoli se počutim čudno in odveč«, »Zdi se mi, da me imajo drugi dijaki/-inje radi« in »V šoli sem osamljen/-a«. Učenci in učenke so postavke ocenili na štiristopenjski lestvici (od 1 – *Sploh se ne strinjam* do 4 – *Popolnoma se strinjam*).

Priložnosti za usvajanje globalnih kompetenc v šoli je raziskava PISA ugotavljala z vprašanjem »Se v šoli učiš naslednje?«. Učenci in učenke so

na pripadajoče postavke odgovorili z »Da.« ali »Ne.«, ocenili pa so deset postavk, ki se nanašajo na različne globalne kompetence, npr.: »Učim se o medsebojni povezanosti gospodarstev držav«, »V razredu se učim reševati spore z drugimi ljudmi«, »Pri rednem pouku se udeležujem razrednih razprav o svetovnih dogodkih«, »Učim se, kako se sporazumevati z ljudmi iz drugačnih kulturnih ozadij«.

Priseljensko ozadje je raziskava PISA ugotavljala z vprašanjem »V kateri državi ste bili rojeni ti, tvoja mama in tvoj oče?«, učenci in učenke pa so lahko izbirali med naslednjimi možnostmi: »V Sloveniji«, »V Italiji«, »Na Madžarskem« in »Drugo«.

Indeks *socialno-ekonomskega statusa* učencev in učenk je v raziskavi PISA (2018) sestavljen iz podatkov o najvišji stopnji dosežene izobrazbe obeh staršev, poklicu staršev ter materialnih in kulturnih dobrinah v domačem okolju.

Vse uporabljene lestvice so se na vzorcu slovenskih učencev in učenk raziskave PISA (2018) potrdile kot ustrezno notranje zanesljive, vrednosti koeficientov notranje zanesljivosti pa so se gibale med $\alpha = 0,83$ in $\alpha = 0,93$ (OCED, 2021).

Obdelava podatkov

Za vse navedene vključene spremenljivke smo uporabili že obstoječe vrednosti mednarodno primerljivih indeksov in povprečne dosežke iz branja, matematike in naravoslovja, ki so na voljo v nacionalni bazi podatkov PISA (2018) za Slovenijo. Indeks je standardizirana vrednost s povprečjem 0 in standardnim odklonom 1. Za vse vključene spremenljivke smo najprej izvedli deskriptivne analize podatkov ločeno po spolu, izobraževalnem programu, priseljenem ozadju, SES in povprečnem dosežku pri preizkusu iz branja, matematike in naravoslovja v raziskavi PISA (2018). Skupini učencev z visokim in nizkim SES smo določili tako, da smo preverili porazdelitev vrednosti indeksa za Slovenijo ter izvzeli učence in učenke, ki so se glede na vrednost indeksa umeščali v zgornjo ali spodnjo četrtino porazdelitve vrednosti indeksa. Statistično značilnost razlik med različnimi skupinami učencev in učenk smo preverjali na podlagi t-testa pri stopnji tveganja $p \leq 0,05$.⁴

Za namene ugotavljanja velikosti učinkov občutka pripadnosti šoli pri pojasnjevanju različnih globalnih kompetenc učencev in učenk in ugotav-

4 Zaradi večjega števila podatkov in primerjav med skupinami je statistična značilnost razlik navedena pod pripadajočo tabelo z rezultati.

ljanju velikosti učinkov globalnih kompetenc pri pojasnjevanju dosežkov pri preizkusu iz branja, matematike in naravoslovja v raziskavi PISA ter velikosti učinka zaznanega zavedanja učencev o globalnih vprašanjih pri pojasnjevanju njihove odzivnosti na globalna vprašanja, zaznane samoučinkovitosti pri pojasnjevanju globalnih vprašanj in njihovega odnosa do priseljencev smo uporabili postopke linearne in multiple linearne regresije. Za preverjanje multikolinearnosti med vključenimi spremenljivkami smo predhodno izračunali koeficiente povezanosti med vključenimi spremenljivkami, kot kriterij multikolinearnosti pa upoštevali vrednost 0,80 (Kalniš, 2022). Predhodno smo preverili tudi linearno povezanost med posameznim napovednikom in odvisno spremenljivko. Zaradi izjemne velikosti vzorca smo predvidevali normalnost porazdelitve rezidualov povezanosti posameznega napovednika s kriterijsko spremenljivko (Tabachnick in Fidell, 2007).

Podatke smo analizirali s statističnim programom IBM SPSS 27.0 in z orodjem IEA IDBAnalyzer Version 4.0.35, ki pri obravnavi podatkov zaradi dvostopenjskega vzorčenja v raziskavi poleg uporabe uteži za posameznega učenca (W_FSTUWT) omogoča tudi uporabo vzorčnih uteži in vseh deset ocen bralnega, matematičnega in naravoslovnega dosežka, ki so na voljo v bazah podatkov raziskav PISA, z namenom ustrezne ocene standardne napake parametrov v populaciji po metodi ponovnega vzorčenja (angl. *bootstrap*).

Rezultati

Globalne kompetence slovenskih učencev in učenk iz mednarodno primerljive perspektive

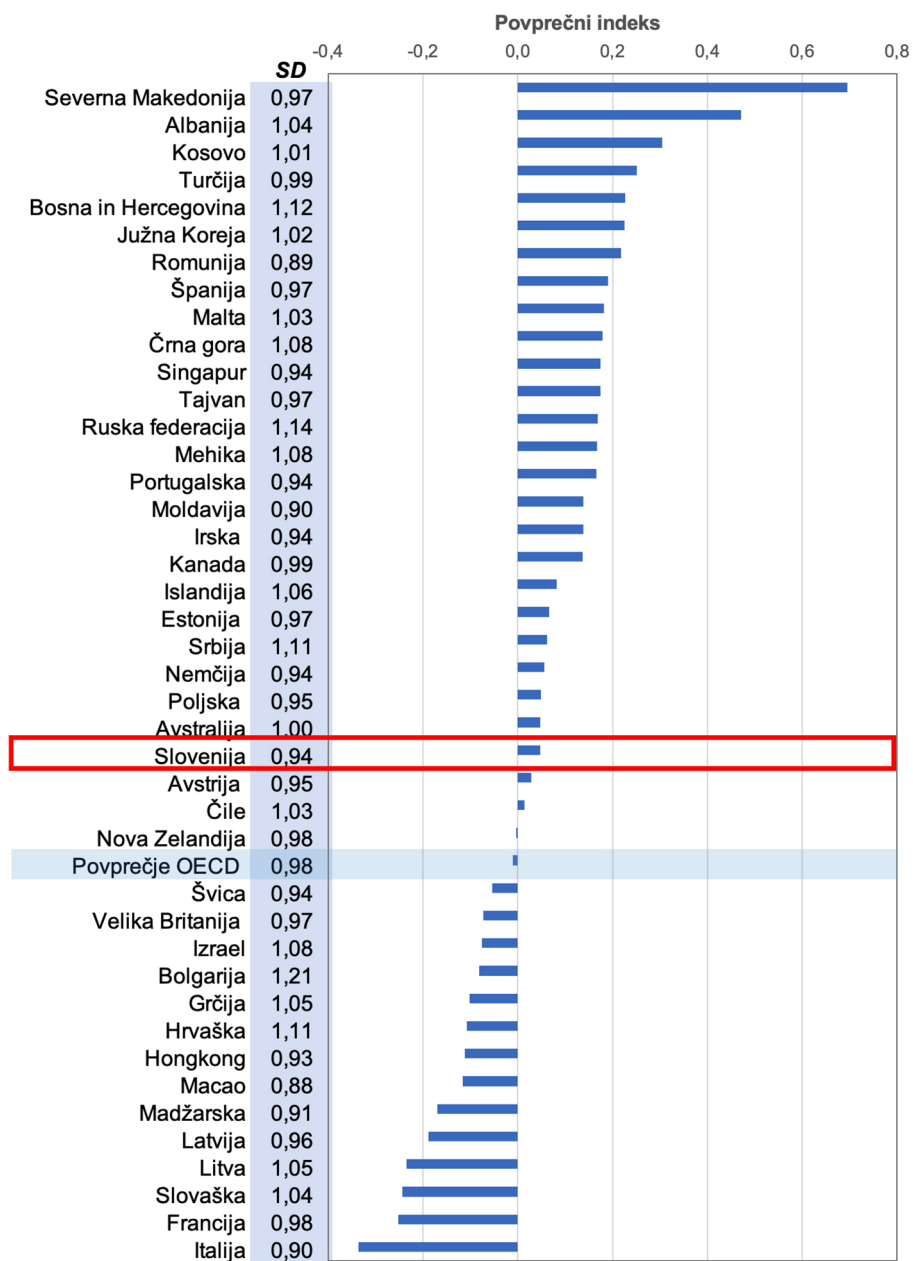
Prvi rezultati raziskave PISA (2018) (tabela 2) kažejo, da so slovenski 15-letniki v primerjavi z vrstniki iz držav OECD svoje globalne kompetence ocenili podobno oz. v večini primerov nekoliko podpovprečno. Najbolj pozitivno so ocenili svojo spretnost razumevanja perspektive drugih, zavedanje o globalnih vprašanjih in spretnost miselnega prilagajanja, najbolj negativno pa svojo spretnost medkulturne komunikacije, odzivnost na globalna vprašanja in samoučinkovitost pri pojasnjevanju globalnih vprašanj. V primerjavi z vrstniki iz držav OECD so slovenski 15-letniki poročali o precej bolj prisotnem diskriminatornem vedenju učiteljev v šolah, ki se nanaša predvsem na odnos učiteljev do učencev iz drugih kultur. V nadaljevanju predstavljamo omenjene indekse v mednarodni primerjavi.

Tabela 2: Globalne kompetence slovenskih 15-letnikov v primerjavi z vrstniki iz držav OECD

	<i>M</i>	<i>SE</i>
Samoučinkovitost pri pojasnjevanju globalnih vprašanj	–0,09	0,02
Zavedanje o globalnih vprašanjih	–0,01	0,02
Odnos do priseljencev	–0,06	0,02
Zanimanje za spoznavanje drugih kultur	–0,07	0,02
Razumevanje perspektive drugih	0,05	0,01
Spretnost miselnega prilagajanja	–0,01	0,01
Spoštovanje ljudi iz drugih kultur	–0,03	0,01
Spretnost medkulturne komunikacije	–0,18	0,02
Odzivnost na globalna vprašanja	–0,10	0,02
Diskriminatorno vedenje učiteljev	0,23	0,01
Občutek pripadnosti šoli	–0,11	0,01

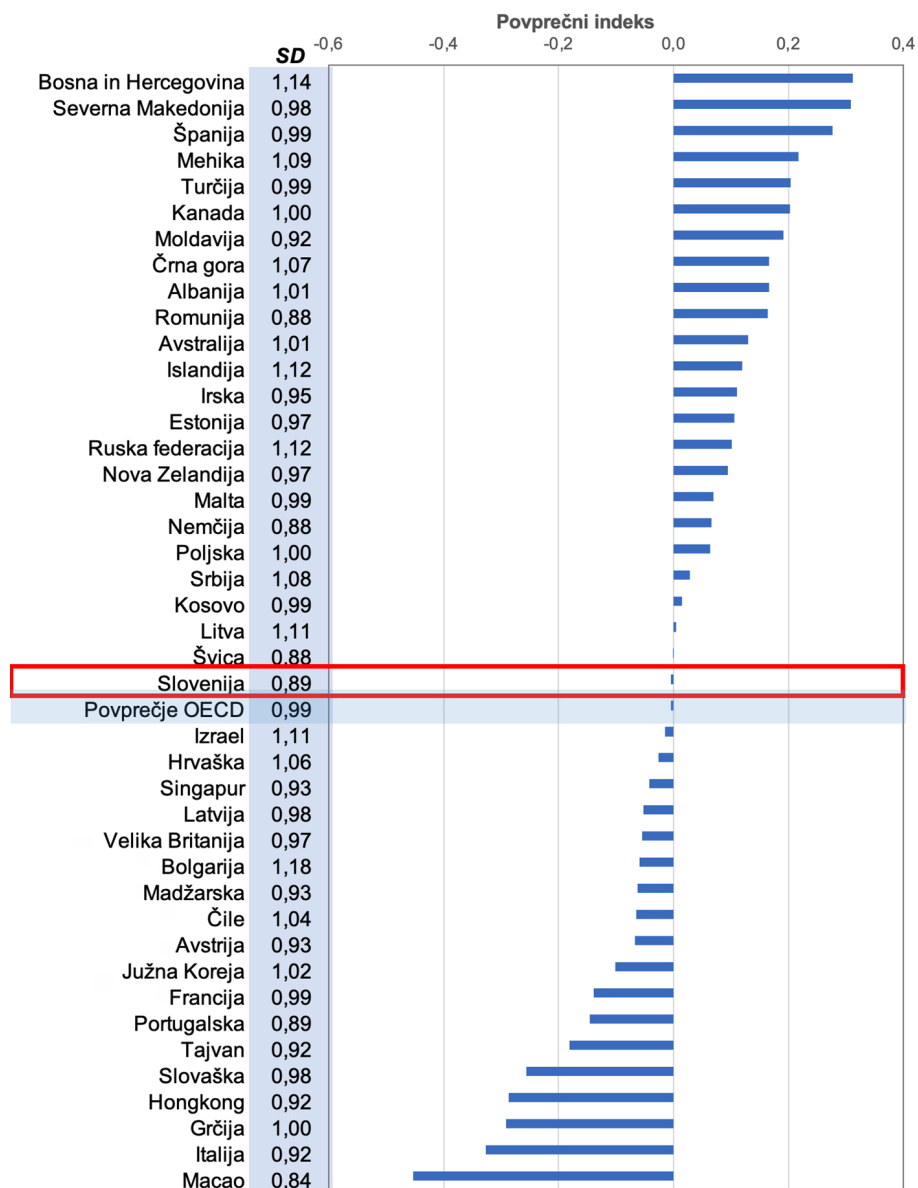
Opomba: *M* – aritmetična sredina mednarodno primerljivega indeksa; *SE* – standardna napaka.

Vrednost indeksa razumevanja perspektive drugih je za Slovenijo 0,05 in se ne razlikuje značilno od povprečnega indeksa v državah OECD (slika 4). Izmed primerjanih držav so svojo spretnost razumevanja perspektive drugih najnižje ocenili učenci iz Italije, Francije, s Slovaškega in iz Litve, najvišje pa učenci iz Severne Makedonije, Albanije, s Kosova in iz Turčije. Izmed evropskih držav so o nižji spretnosti razumevanja perspektive drugih od slovenskih 15-letnikov poročali učenci iz Bolgarije, Grčije, s Hrvaškega, z Madžarskega, iz Latvije, Litve, s Slovaškega, iz Francije in Italije (Šterman idr., 2020, str. 25).

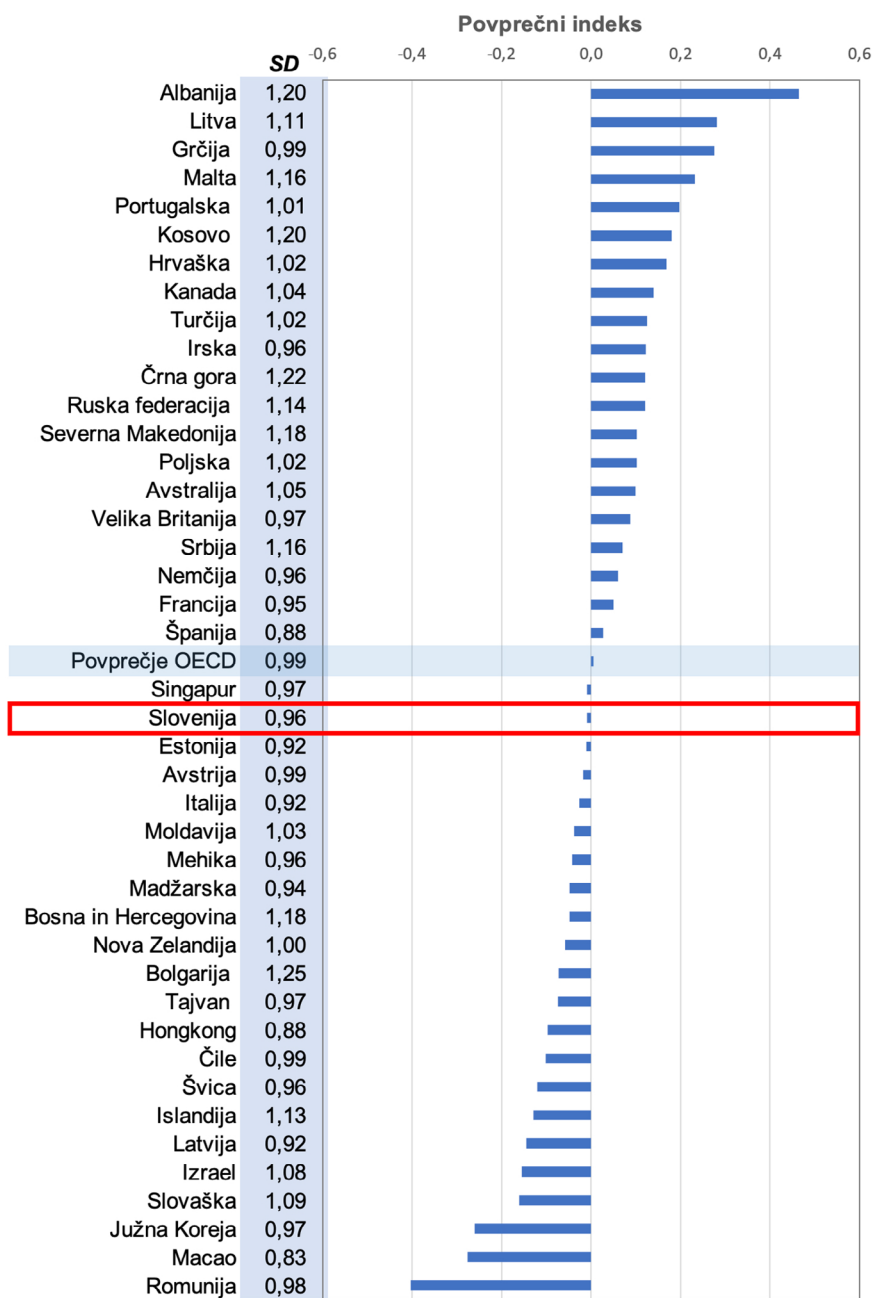
Slika 3: Razumevanje perspektive drugih v raziskavi PISA (2018) po državah

Vir: Prirejeno po OECD, 2020.

Slika 4: Spretnost miselnega prilagajanja učencev in učenk v raziskavi PISA (2018) po državah

Vir: Prirejeno po OECD, 2020.

Slika 5: Zavedanje učencev o globalnih vprašanjih v raziskavi PISA (2018) po državah
Vir: Prirejeno po OECD, 2020.

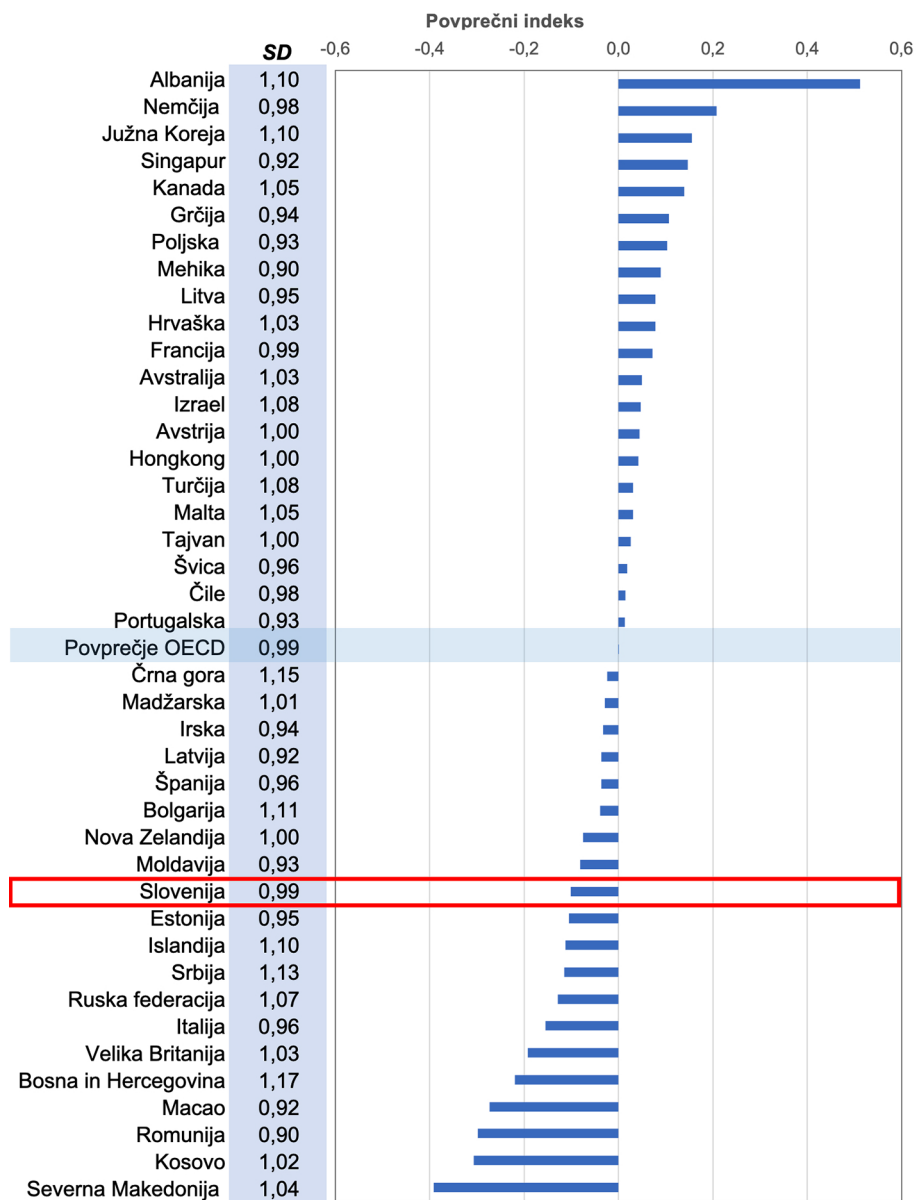
Tudi glede na vrednost indeksa spretnosti miselnega prilagajanja ($-0,01$) se Slovenija umešča v povprečje držav OECD (slika 5). Izmed primerjanih držav so svojo spretnost miselnega prilagajanja najnižje ocenili učenci iz Macaa, Italije, Grčije in Hongkonga, najvišje pa učenci iz Bosne in Hercegovine, Severne Makedonije in Španije. Izmed evropskih držav so o nižji spretnosti miselnega prilagajanja od slovenskih 15-letnikov poročali učenci s Hrvaškega, iz Latvije, Bolgarije, z Madžarskega, iz Avstrije, Francije, s Portugalskega, Slovaškega, iz Grčije in Italije (Šterman Ivančič idr., 2020, str. 34).

Podobno velja tudi za vrednost indeksa zavedanja o globalnih vprašanjih ($-0,01$) (slika 6). Izmed primerjanih držav so svoje zavedanje o globalnih vprašanjih najnižje ocenili učenci iz Romunije, Macaa in Južne Koreje, najvišje pa učenci iz Albanije, Litve in Grčije. Izmed evropskih držav so o značilno nižjem zavedanju o globalnih vprašanjih od slovenskih 15-letnikov poleg Romunije poročali še učenci z Madžarskega, iz Bolgarije, Latvije in s Slovaškega (Šterman Ivančič idr., 2020, str. 18).

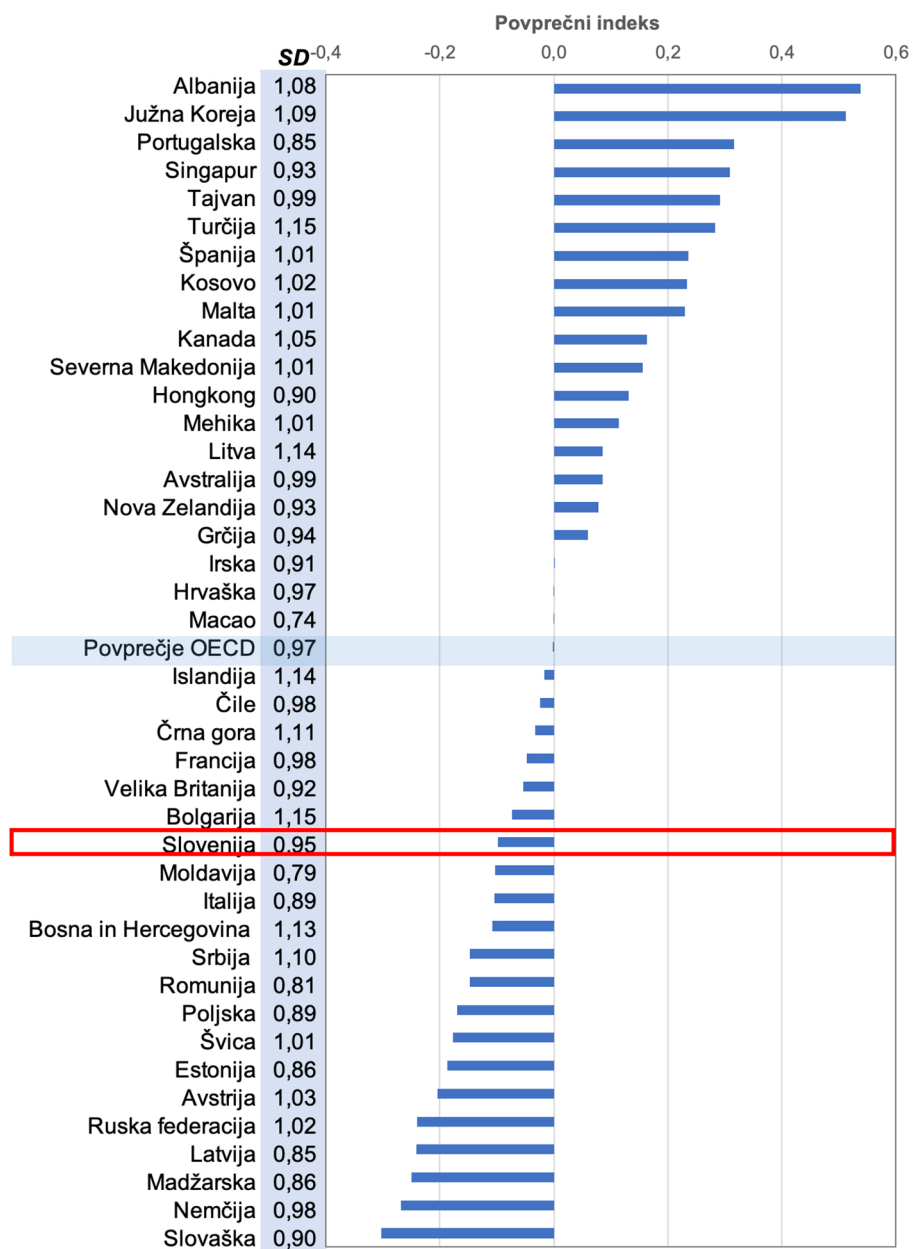
Pri oceni samoučinkovitosti pri pojasnjevanju globalnih vprašanj in odzivnosti na globalna vprašanja (sliki 7 in 8) so rezultati nekoliko drugačni, in sicer sta vrednosti indeksov zaznane samoučinkovitosti pri pojasnjevanju globalnih vprašanj in odzivanja na globalna vprašanja za Slovenijo značilno pod povprečjem držav OECD ($-0,09$ in $-0,10$).

Izmed primerjanih držav so svojo samoučinkovitost na področju pojasnjevanja globalnih vprašanj najnižje ocenili učenci iz Severne Makedonije, s Kosova in iz Romunije, najvišje pa učenci iz Albanije, Nemčije in Južne Koreje, izmed evropskih držav pa so o nižji samoučinkovitosti na področju globalnih vprašanj od slovenskih 15-letnikov poleg Romunije poročali še učenci iz Estonije, z Islandije in iz Italije (Šterman Ivančič idr., 2020, str. 21).

Pri oceni odzivnost na globalna vprašanja so se izmed primerjanih držav najvišje ocenili učenci in učenke iz Albanije in Južne Koreje, najnižje pa učenci s Slovaškega in iz Nemčije, izmed vseh evropskih držav pa so o slabši odzivnosti na globalna vprašanja od slovenskih 15-letnikov poročali učenci iz Italije, Romunije, s Poljskega, iz Estonije, Avstrije, Latvije, z Madžarskega, iz Nemčije in s Slovaškega (prav tam, str. 44).

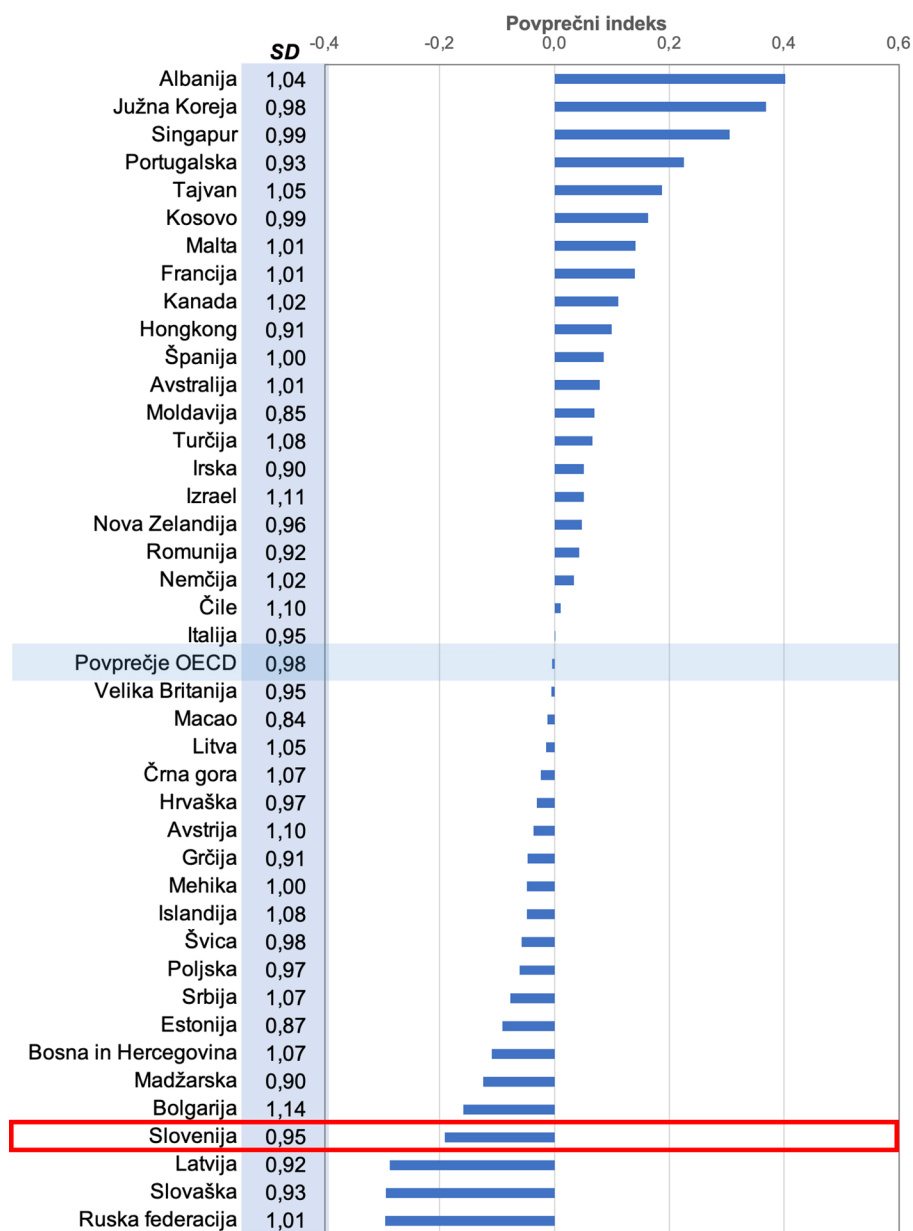

Slika 6: Zaznana samoučinkovitost pri pojasnjevanju globalnih vprašanj v raziskavi PISA (2018) po državah
Vir: Prirejeno po OECD, 2020.

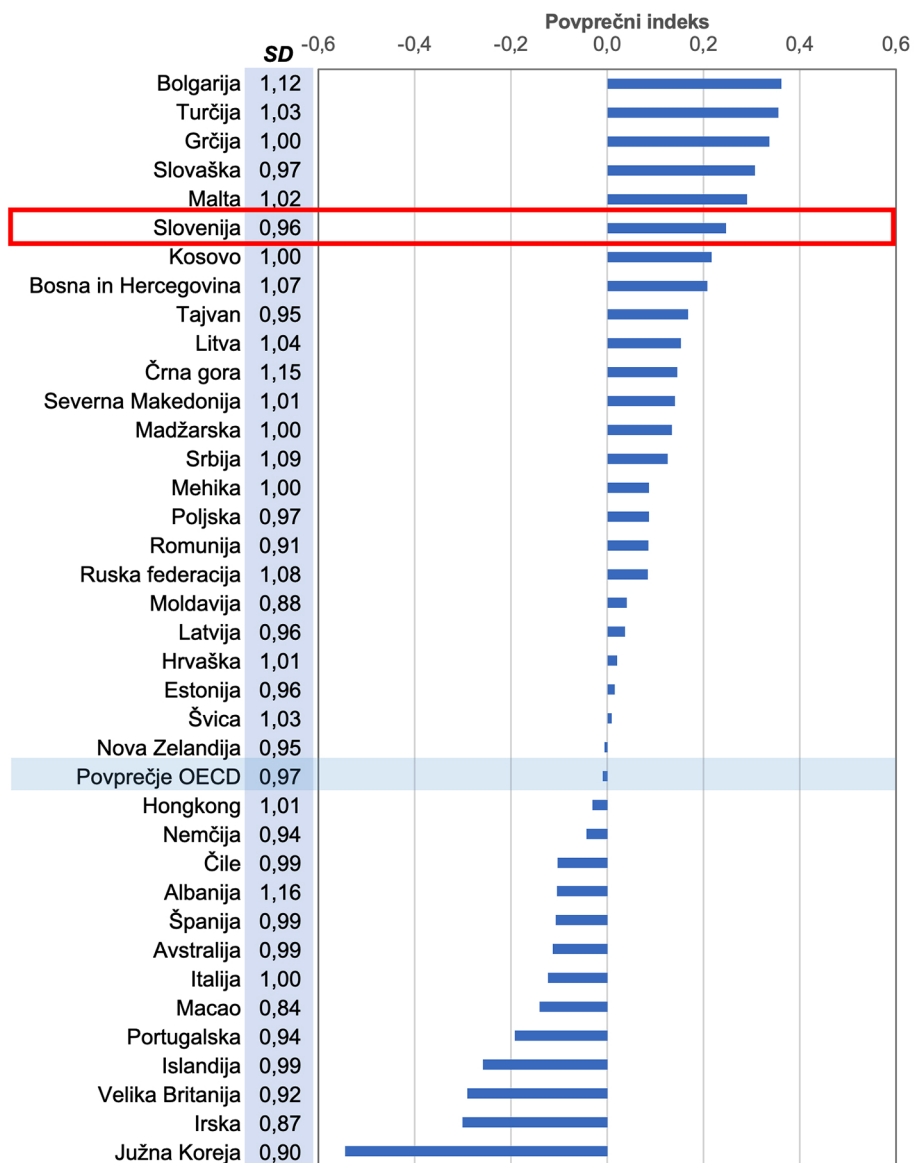
Slika 7: Odzivnost na globalna vprašanja v raziskavi PISA (2018) po državah

Vir: Prirejeno po OECD, 2020.

Slika 8: Spretnost medkulturne komunikacije učencev in učenk v raziskavi PISA (2018) po državah

Vir: Prirejeno po OECD, 2020.

Slika 9: Zaznavanje diskriminatornega vedenja učiteljev v raziskavi

PISA (2018) po državah

Vir: Prirejeno po OECD, 2020.

Vrednost indeksa spretnosti medkulturne komunikacije je za Slovenijo še nižja od prej omenjenih indeksov, in sicer $-0,18$, kar pomeni, da so slovenski 15-letniki v povprečju poročali o precej slabši spretnosti medkulturne komunikacije kot njihovi vrstniki iz državah OECD (slika 9). Izmed primerjanih držav so svojo spretnost medkulturne komunikacije najvišje ocenili učenci iz Albanije, Južne Koreje in Singapurja, najnižje pa učenci iz Ruske federacije, s Slovaškega in iz Latvije. Izmed vseh evropskih držav so o slabši spretnosti medkulturne komunikacije od slovenskih 15-letnikov poročali le še učenci iz Latvije in s Slovaškega (Šterman Ivančič idr., 2020, str. 40).

Nasprotno je vrednost indeksa zaznavanja diskriminatornega vedenja učiteljev za Slovenijo razmeroma visoka, in sicer $0,23$, kar pomeni, da so slovenski 15-letniki v povprečju poročali o več učiteljeve diskriminacije do učencev iz drugih kultur kot njihovi vrstniki iz državah OECD (slika 10). Izmed primerjanih držav so učiteljevo diskriminacijo do učencev iz drugih kultur najvišje ocenili učenci iz Bolgarije, Turčije in Grčije, najnižje pa učenci iz Južne Koreje, z Irskega in iz Velike Britanije. Izmed vseh primerjanih držav so o več diskriminatornega vedenja učiteljev kot v Sloveniji poročali le še učenci z Malte, s Slovaškega, iz Grčije, Turčije in Bolgarije (Šterman Ivančič idr., 2020, str. 49).

Razlike v globalnih kompetencah učencev in učenk glede na spol

Rezultati ugotavljanja razlik⁵ med spoloma v globalnih kompetencah kažejo, da so se učenke na večini lestvic v povprečju ocenile bolj pozitivno (tabela 3). To velja tako za primerjavo z učenci v Sloveniji kot tudi za primerjavo s povprečjem držav OECD. Največje razlike med spoloma so se potrdile na lestvicah odnosa do priseljencev, zanimanja za spoznavanje drugih kultur in spoštovanja ljudi iz drugih kultur. V povprečju so se učenke najbolj pozitivno ocenile na lestvicah spoštovanja ljudi iz drugih kultur in razumevanja perspektive drugih, najbolj negativno pa na lestvicah samoučinkovitosti pri pojasnjevanju globalnih vprašanj in spretnosti miselnega prilagajanja. Nasprotno so se učenci v povprečju najbolj negativno ocenili na lestvicah spretnosti medkulturne komunikacije, spoštovanja ljudi iz drugih kultur, zanimanja za spoznavanje drugih kultur in odnosa do priseljencev, najbolj pozitivno pa na lestvicah spretnosti miselnega prilagajanja in

5 Ko v tem razdelku govorimo o razlikah v vrednostih indeksov med različnimi skupinami, govorimo o statistično značilnih razlikah, razen če je eksplicitno navedeno drugače.

samoučinkovitosti pri pojasnjevanju globalnih vprašanj. Učenci so, v primerjavi z učenkami, precej bolj negativno ocenili tudi učitelje v smislu diskriminatornega vedenja do učencev iz drugih kultur v šoli.

Tabela 3: Globalne kompetence učencev in učenk v raziskavi PISA (2018) ločeno po spolu

	Učenke		Učenci	
	<i>M</i>	<i>SE</i>	<i>M</i>	<i>SE</i>
Samoučinkovitost pri pojasnjevanju globalnih vprašanj	-0,14	0,02	-0,04	0,02
Zavedanje o globalnih vprašanjih	0,06	0,02	-0,07	0,02
Odnos do priseljencev	0,14	0,02	-0,25	0,02
Zanimanje za spoznavanje drugih kultur	0,16	0,02	-0,30	0,02
Razumevanje perspektive drugih	0,18	0,02	-0,08	0,02
Spretnost miselnega prilagajanja	-0,05	0,02	0,04	0,02
Spoštovanje ljudi iz drugih kultur	0,23	0,02	-0,30	0,02
Spretnost medkulturne komunikacije	-0,03	0,02	-0,33	0,02
Odzivnost na globalna vprašanja	-0,02	0,02	-0,17	0,02
Diskriminatorno vedenje učiteljev	0,07	0,02	0,39	0,02

Opomba. *M* – aritmetična sredina mednarodno primerljivega indeksa; *SE* – standardna napaka. Razlike v vrednostih indeksov med spoloma so se potrdile kot statistično značilne vsaj na ravni $\alpha = 0,01$ za vse vključene indekse.

Razlike v globalnih kompetencah učencev in učenk glede na izobraževalni program

Rezultati na področju ugotavljanja razlik v globalnih kompetencah med učenci in učenkami, ki obiskujejo različne izobraževalne programe v Sloveniji (tabela 4), kažejo, da so se slovenski 15-letniki, ki obiskujejo programe splošnega gimnazijskega izobraževanja, v primerjavi z vrstniki iz držav OECD na vseh lestvicah, s katerimi smo ugotavljali različne globalne kompetence, ocenili bolj pozitivno. Najbolj pozitivno so se ocenili na lestvicah spoštovanja ljudi iz drugih kultur in zavedanja o globalnih vprašanjih, najbolj negativno, a še vedno v povprečju držav OECD, pa na lestvici spretnosti medkulturne komunikacije. V primerjavi z vrstniki iz držav OECD so poročali o manj diskriminatornem vedenju učiteljev v šoli.

Nekoliko drugačni so rezultati učencev in učenk, ki v Sloveniji obiskujejo programe srednjega strokovnega in srednjega poklicnega izobraževanja (tabela 4). Ti so v primerjavi z vrstniki iz držav OECD svoje globalne kompetence na vseh vključenih lestvicah ocenili kot nižje, najnižje pa

so jih ocenili predvsem učenci in učenke, ki obiskujejo programe srednjega poklicnega izobraževanja. Slednji so tako poročali o precej podpovprečnih spretnostih medkulturne komunikacije, ravni spoštovanja ljudi iz drugih kultur, samoučinkovitosti pri pojasnjevanju globalnih vprašanj, zavedanju o globalnih vprašanjih, odnosu do priseljencev, zanimanju za spoznavanje drugih kultur in odzivnosti na globalna vprašanja. Nasprotno so v primerjavi z vrstniki iz držav OECD poročali o precej bolj diskriminatornem vedenju učiteljev v šoli, precejšnja razlika pa se na tem področju kaže tudi med izobraževalnimi programi na nacionalni ravni, saj so učenci in učenke iz programov splošne gimnazije v primerjavi z učenci iz srednjih strokovnih in poklicnih programov vedenje učiteljev ocenili kot manj diskriminatorno v odnosu do učencev iz drugih kultur.

Tabela 4: Globalne kompetence učencev in učenk v raziskavi PISA (2018) ločeno po izobraževalnem programu

	GIMg		SSI		SPI	
	<i>M</i>	<i>SE</i>	<i>M</i>	<i>SE</i>	<i>M</i>	<i>SE</i>
Samoučinkovitost pri pojasnjevanju globalnih vprašanj	0,16	0,03	-0,19	0,02	-0,43	0,03
Zavedanje o globalnih vprašanjih	0,22	0,03	-0,07	0,02	-0,37	0,03
Odnos do priseljencev	0,14	0,03	-0,12	0,02	-0,34	0,03
Zanimanje za spoznavanje drugih kultur	0,13	0,03	-0,15	0,02	-0,30	0,03
Razumevanje perspektive drugih	0,13	0,03	0,04	0,02	-0,15	0,03
Spretnost miselnega prilagajanja	0,08	0,03	-0,05	0,02	-0,10	0,03
Spoštovanje ljudi iz drugih kultur	0,24	0,03	-0,09	0,02	-0,49	0,03
Spretnost medkulturne komunikacije	0,04	0,03	-0,23	0,02	-0,53	0,03
Odzivnost na globalna vprašanja	0,08	0,03	-0,17	0,02	-0,30	0,04
Diskriminatorno vedenje učiteljev	-0,09	0,03	0,34	0,02	0,62	0,03

Opomba: GIMg – program gimnazijskega izobraževanja; SSI – program srednjega strokovnega izobraževanja; SPI – program srednjega poklicnega izobraževanja; *M* – aritmetična sredina mednarodno primerljivega indeksa; *SE* – standardna napaka. Razlike v vrednostih primerjanih indeksov so se potrdile kot statistično značilne vsaj na ravni $\alpha = 0,01$, in sicer za vse indekse in med vsemi vključenimi izobraževalnimi programi razen za indeks spretnosti miselnega prilagajanja, kjer ni statistično značilne razlike v vrednosti indeksa med programoma SSI in SPI.

Podobne razlike med izobraževalnimi programi (tabela 4) se kažejo tudi pri vseh preostalih lestvicah globalnih kompetenc, kjer so se sloven-

ski učenci in učenke, ki obiskujejo programe splošnega gimnazijskega izobraževanja, ocenili najbolj pozitivno, tudi nad povprečjem držav OECD, učenci iz programov srednjega strokovnega izobraževanja že precej bolj negativno in že nekoliko pod povprečjem držav OECD, učenci in učenke, ki obiskujejo programe srednjega poklicnega izobraževanja, pa so svoje globalne kompetence ocenili najbolj negativno in precej pod povprečjem držav OECD.

*Razlike v globalnih kompetencah učencev in učenk
glede na priseljsko ozadje*

Tabela 5: Globalne kompetence učencev in učenk v raziskavi PISA (2018)
glede na priseljsko ozadje

	Brez priseljskega ozadja		Priseljsko ozadje prve generacije	
	<i>M</i>	<i>SE</i>	<i>M</i>	<i>SE</i>
Samoučinkovitost pri pojasnjevanju globalnih vprašanj	-0,08	0,02	-0,25	0,09
Zavedanje o globalnih vprašanjih	0,01	0,02	-0,15	0,09
Odnos do priseljencev	-0,08	0,02	0,32	0,08
Zanimanje za spoznavanje drugih kultur	-0,09	0,02	0,35	0,08
Razumevanje perspektive drugih	0,05	0,01	-0,04	0,09
Spretnost miselnega prilagajanja	-0,01	0,01	0,03	0,08
Spoštovanje ljudi iz drugih kultur	-0,04	0,01	0,19	0,08
Spretnost medkulturne komunikacije	-0,18	0,02	-0,10	0,08
Odzivnost na globalna vprašanja	-0,09	0,02	-0,32	0,08
Diskriminatorno vedenje učiteljev	0,21	0,01	-0,25	0,09

Opomba: *M* – aritmetična sredina mednarodno primerljivega indeksa; *SE* – standardna napaka. Razlike med skupinama so se potrdile kot statistično značilne na ravni $\alpha = 0,05$ za indeks odnosa do priseljencev, indeks zanimanja za spoznavanje drugih kultur, indeks spoštovanja ljudi iz drugih kultur in indeks zaznavanja diskriminatornega vedenja učiteljev. Razlike med preostalimi vrednostmi indeksov se niso potrdile kot statistično značilne.

Rezultati na področju ugotavljanja razlik v globalnih kompetencah med učenci in učenkami s priseljskim ozadjem ali brez njega (tabela 5) kažejo, da so se učenci, ki poročajo o statusu priseljenca prve generacije, pri postavkah, ki se nanašajo na odnos do priseljencev, zanimanje za spoznavanje drugih kultur in spoštovanje ljudi iz drugih kultur, ocenili precej

bolj pozitivno kot učenci in učenke, ki niso poročali o statusu priseljenca. To velja tako za primerjavo med učenci in učenkami v Sloveniji kot tudi za primerjavo slovenskih učencev in učenk s statusom priseljenca s povprečjem držav OECD. Učenci in učenke, ki niso poročali o statusu priseljenca, so se najbolj pozitivno ocenili na lestvicah razumevanja perspektive drugih, zavedanja o globalnih vprašanjih in spretnosti miselnega prilagajanja, najbolj negativno pa na lestvicah spretnosti medkulturne komunikacije, zanimanja za spoznavanje drugih kultur in odzivnosti na globalna vprašanja. Na slednji lestvici so se najbolj negativno ocenili tudi učenci in učenke s statusom priseljenca prve generacije, a precej bolj pod povprečjem držav OECD kot učenci brez statusa priseljenca. Precejšnja razlika se je pokazala tudi na področju ocene diskriminatornega vedenja učiteljev, saj so učenci in učenke s statusom priseljenca prve generacije poročali o precej bolj diskriminatornem vedenju učiteljev kot učenci in učenke brez statusa priseljenca.

*Razlike v globalnih kompetencah učencev in učenk
glede na socialno-ekonomsko ozadje*

Primerjava rezultatov učencev in učenk z visokim in nizkim SES kaže (tabela 6), da so se učenci in učenke z visokim SES na vseh vključenih lestvicah ocenili precej bolj pozitivno kot njihovi vrstniki z nizkim SES. To velja tako za primerjavo učencev in učenk v Sloveniji kot tudi za primerjavo rezultatov slovenskih učencev in učenk z visokim SES s povprečjem držav OECD. Učenci in učenke z visokim SES so se v povprečju najbolj pozitivno ocenili na lestvicah, ki se nanašajo na zavedanje o globalnih vprašanjih in samoučinkovitost pri pojasnjevanju globalnih vprašanj, najbolj negativno, a še vedno nad povprečjem držav OECD, pa na lestvicah, ki se nanašajo na odzivnost na globalna vprašanja, spretnost medkulturne komunikacije in odnos do priseljencev. Nasprotno so se učenci in učenke z nizkim SES najbolj pozitivno, a še vedno pod povprečjem držav OECD, ocenili na lestvicah razumevanja perspektive drugih in odnosa do priseljencev, najbolj negativno pa na lestvicah samoučinkovitosti pri pojasnjevanju globalnih vprašanj, zavedanja o globalnih vprašanjih in spretnosti medkulturne komunikacije. Precejšnja razlika je tudi v ocenah diskriminatornega vedenja učiteljev do učencev iz drugih kultur, saj so učenci in učenke z nizkim SES poročali o bolj diskriminatornem vedenju učiteljev do učencev iz drugih kultur v šoli.

Tabela 6: Globalne kompetence učencev in učenk v raziskavi PISA (2018) glede na socialno-ekonomsko ozadje

	Visok SES		Nizek SES	
	<i>M</i>	<i>SE</i>	<i>M</i>	<i>SE</i>
Samoučinkovitost pri pojasnjevanju globalnih vprašanj	0,29	0,05	-0,49	0,05
Zavedanje o globalnih vprašanjih	0,30	0,05	-0,38	0,04
Odnos do priseljencev	0,06	0,05	-0,09	0,05
Zanimanje za spoznavanje drugih kultur	0,10	0,05	-0,21	0,06
Razumevanje perspektive drugih	0,18	0,04	-0,05	0,06
Spretnost miselnega prilagajanja	0,17	0,04	-0,14	0,05
Spoštovanje ljudi iz drugih kultur	0,15	0,04	-0,13	0,05
Spretnost medkulturne komunikacije	0,03	0,06	-0,36	0,05
Odzivnost na globalna vprašanja	0,02	0,05	-0,23	0,05
Diskriminatorno vedenje učiteljev	0,07	0,04	0,38	0,06

Opomba: *M* – aritmetična sredina mednarodno primerljivega indeksa; *SE* – standardna napaka. Razlike v vrednostih indeksov med skupinama so se potrdile kot statistično značilne vsaj na ravni $\alpha = 0,01$ za vse primerjane indekse.

Razlike v globalnih kompetencah učencev in učenk glede na dosežke pri preizkusu v raziskavi PISA

Razlike v globalnih kompetencah učencev in učenk glede na dosežke pri preizkusu iz branja v raziskavi PISA

Učenci in učenke, ki so v Sloveniji pri preizkusu iz branja v raziskavi PISA (2018) dosegli najvišji rezultat, so se v primerjavi z vrstniki iz držav OECD na vseh lestvicah, s katerimi smo preverjali stališča glede globalnih kompetenc, ocenili precej bolj pozitivno (tabela 7). Precejšnje razlike v globalnih kompetencah so tudi v primerjavi z učenci in učenkami, ki so v Sloveniji pri preizkusu iz branja dosegli najnižje rezultat. Učenci in učenke z najvišjimi dosežki so se na vseh lestvicah ocenili bolj pozitivno, poročali pa so tudi o precej nižjem zaznavanju diskriminatornega vedenja učiteljev. Slovenski učenci in učenke z najvišjimi dosežki pri preizkusu iz branja so se najbolj pozitivno ocenili na lestvicah samoučinkovitosti pri pojasnjevanju globalnih vprašanj in spoštovanju ljudi iz drugih kultur, najnižje, a še vedno nad povprečjem OECD, pa na lestvicah spretnosti miselnega prilagajanja in razumevanja perspektive drugih. Učenci in učenke, ki so pri preizkusu iz branja dosegli najnižji rezultat, so se najbolj pozitivno, a še vedno

pod povprečjem držav OECD, ocenili ravno na pravkar omenjenih lestvicah, najbolj negativno pa na lestvicah spretnosti medkulturne komunikacije, spoštovanja ljudi iz drugih kultur in zavedanja o globalnih vprašanjih.

Tabela 7: Globalne kompetence učencev in učenk z najnižjimi in najvišjimi dosežki pri preizkusu iz branja v raziskavi PISA

	Učenci/-ke z najnižjimi dosežki		Učenci/-ke z najvišjimi dosežki	
	<i>M</i>	<i>SE</i>	<i>M</i>	<i>SE</i>
Samoučinkovitost pri pojasnjevanju globalnih vprašanj	-0,36	0,04	0,42	0,05
Zavedanje o globalnih vprašanjih	-0,42	0,04	0,30	0,05
Odnos do priseljencev	-0,38	0,04	0,29	0,06
Zanimanje za spoznavanje drugih kultur	-0,24	0,03	0,23	0,07
Razumevanje perspektive drugih	-0,17	0,04	0,22	0,06
Spretnost miselnega prilagajanja	-0,11	0,04	0,16	0,05
Spoštovanje ljudi iz drugih kultur	-0,50	0,04	0,40	0,05
Spretnost medkulturne komunikacije	-0,62	0,03	0,33	0,06
Odzivnost na globalna vprašanja	-0,31	0,04	0,23	0,06
Diskriminatorno vedenje učiteljev	0,78	0,03	-0,38	0,04

Opomba: Učenci/-ke z najnižjimi dosežki so v raziskavi PISA opredeljeni kot tisti, ki so na lestvici bralne pismenosti dosegli ravni pismenosti, nižje od druge, temeljne, ravni pismenosti. Učenci/-ke z najvišjimi dosežki so v raziskavi PISA opredeljeni kot tisti, ki so na lestvici bralne pismenosti dosegli peto ali šesto raven pismenosti. *M* – aritmetična sredina mednarodno primerljivega indeksa; *SE* – standardna napaka. Razlike v vrednostih indeksov med skupinama so se potrdile kot statistično značilne vsaj na ravni $\alpha = 0,01$ za vse primerjane indekse.

*Razlike v globalnih kompetencah učencev in učenk
glede na dosežke pri preizkusu iz matematike v raziskavi PISA*

Podobno kot pri razlikah v globalnih kompetencah učencev in učenk glede na dosežke pri preizkusu iz branja (tabela 8) so se učenci in učenke, ki so v Sloveniji v povprečju dosegli najvišji rezultat pri preizkusu iz matematike, na vseh vključenih lestvicah o globalnih kompetencah ocenili bolj pozitivno kot njihovi vrstniki iz držav OECD in tudi kot učenci, ki so v Sloveniji pri preizkusu dosegli najnižje rezultate (tabela 7). Pri zaznavanju diskriminatornega vedenja učiteljev so učenci in učenke z najnižjimi dosežki poročali o precej višjem zaznavanju diskriminatornega vedenja učiteljev v pri-

merjavi z učenci in učenkami, ki so dosegli najvišje rezultate pri preizkusu iz matematike. Učenci in učenke z najnižjimi dosežki so poročali tudi o precej nižji samoučinkovitosti pri pojasnjevanju globalnih vprašanj, spretnosti medkulturne komunikacije, spoštovanju ljudi iz drugih kultur, odzivnosti na globalna vprašanja in zavedanju o globalnih vprašanjih.

Tabela 8: Globalne kompetence učencev in učenk z najnižjimi in najvišjimi dosežki pri preizkusu iz matematike v raziskavi PISA

	Učenci/-ke z najnižjimi dosežki		Učenci/-ke z najvišjimi dosežki	
	<i>M</i>	<i>SE</i>	<i>M</i>	<i>SE</i>
Samoučinkovitost pri pojasnjevanju globalnih vprašanj	-0,48	0,04	0,29	0,03
Zavedanje o globalnih vprašanjih	-0,31	0,05	0,17	0,05
Odnos do priseljencev	-0,26	0,04	0,18	0,05
Zanimanje za spoznavanje drugih kultur	-0,18	0,04	-0,02	0,05
Razumevanje perspektive drugih	-0,10	0,05	0,16	0,05
Spretnost miselnega prilagajanja	-0,13	0,05	0,18	0,04
Spoštovanje ljudi iz drugih kultur	-0,36	0,04	0,23	0,04
Spretnost medkulturne komunikacije	-0,45	0,04	0,14	0,05
Odzivnost na globalna vprašanja	-0,35	0,05	0,14	0,04
Diskriminatorno vedenje učiteljev	0,65	0,04	-0,17	0,04

Opomba: Učenci/-ke z najnižjimi dosežki so v raziskavi PISA opredeljeni kot tisti, ki so na lestvici matematične pismenosti dosegli ravni pismenosti, nižje od druge, temeljne, ravni pismenosti. Učenci/-ke z najvišjimi dosežki so v raziskavi PISA opredeljeni kot tisti, ki so na lestvici matematične pismenosti dosegli peto ali šesto raven pismenosti. *M* – aritmetična sredina mednarodno primerljivega indeksa; *SE* – standardna napaka. Razlike v vrednostih indeksov med skupinama so se potrdile kot statistično značilne vsaj na ravni $\alpha = 0,01$ za vse primerjane indekse.

Razlike v globalnih kompetencah učencev in učenk glede na dosežke pri preizkusu iz naravoslovja v raziskavi PISA

Tudi pri primerjanju stališč glede globalnih kompetenc med učenci in učenkami, ki so v Sloveniji pri preizkusu iz naravoslovja dosegli najvišje in najnižje rezultate (tabela 9), opazamo, da so se učenci in učenke, ki so pri preizkusu dosegli najvišje rezultate, na vseh lestvicah ocenili precej bolj pozitivno. To velja tako za primerjavo s povprečjem držav OECD kot tudi za primerjavo s slovenskimi učenci in učenkami, ki so dosegli najnižje rezul-

tate. Precejšnja razlika je tudi v zaznavah glede diskriminatornega vedenja učiteljev, saj so učenci in učenke, ki so v Sloveniji dosegli najvišje rezultate pri preizkusu iz naravoslovja, poročali o precej manj diskriminatornem vedenju učiteljev kot tisti, ki so dosegli najnižje rezultate. Učenci in učenke z najvišjimi dosežki so se najbolj pozitivno ocenili na lestvicah samoučinkovitosti pri pojasnjevanju globalnih vprašanj in spoštovanju ljudi iz drugih kultur, najbolj negativno, a še vedno nad povprečjem držav OECD, pa na lestvicah zanimanja za spoznavanje drugih kultur in spretnosti miselnega prilagajanja. Učenci in učenke z najnižjimi dosežki so se, nasprotno, na tej lestvici ocenili najbolj pozitivno, a še vedno pod povprečjem držav OECD. Najbolj negativno so se ocenili na lestvicah samoučinkovitosti pri pojasnjevanju globalnih vprašanj, spretnosti medkulturne komunikacije in zavedanja o globalnih vprašanjih.

Tabela 9: Globalne kompetence učencev in učenk z najnižjimi in najvišjimi dosežki pri preizkusu iz naravoslovja v raziskavi PISA

	Učenci/-ke z najnižjimi dosežki		Učenci/-ke z najvišjimi dosežki	
	<i>M</i>	<i>SE</i>	<i>M</i>	<i>SE</i>
Samoučinkovitost pri pojasnjevanju globalnih vprašanj	-0,55	0,04	0,34	0,05
Zavedanje o globalnih vprašanjih	-0,50	0,04	0,24	0,05
Odnos do priseljencev	-0,32	0,04	0,20	0,06
Zanimanje za spoznavanje drugih kultur	-0,15	0,04	-0,05	0,07
Razumevanje perspektive drugih	-0,16	0,04	0,19	0,06
Spretnost miselnega prilagajanja	-0,11	0,04	0,11	0,06
Spoštovanje ljudi iz drugih kultur	-0,39	0,04	0,27	0,05
Spretnost medkulturne komunikacije	-0,54	0,03	0,18	0,06
Odzivnost na globalna vprašanja	-0,33	0,04	0,16	0,06
Diskriminatorno vedenje učiteljev	0,67	0,03	-0,41	0,04

Opomba: Učenci/-ke z najnižjimi dosežki so v raziskavi PISA opredeljeni kot tisti, ki so na lestvici naravoslovne pismenosti dosegli ravni pismenosti, nižje od druge, temeljne, ravni pismenosti. Učenci/-ke z najvišjimi dosežki so v raziskavi PISA opredeljeni kot tisti, ki so na lestvici naravoslovne pismenosti dosegli peto ali šesto raven pismenosti. *M* – aritmetična sredina mednarodno primerljivega indeksa; *SE* – standardna napaka. Razlike v vrednostih indeksov med skupinama so se potrdile kot statistično značilne vsaj na ravni $\alpha = 0,01$ za vse primerjane indekse.

Občutek pripadnosti šoli kot napovednik globalnih kompetenc učencev in učenk

V okviru preverjanja napovednikov globalnih kompetenc in pozneje tudi dosežkov pri preizkusih v raziskavi PISA smo najprej preverili stopnjo povezanosti med vključenimi spremenljivkami. Rezultati (tabela 10) kažejo, da so vrednosti koeficienta povezanosti med vsemi vključenimi spremenljivkami večinoma pozitivne ter nizke do zmerne in v nobenem primeru ne presegajo vrednosti 0,50 (razen dosežkov iz branja, matematike in naravoslovja, ki pa v modele niso vključeni kot hkratni napovedniki), kar je z vidika preverjanja multikolinearnosti ugoden podatek. Najvišje vrednosti koeficientov povezanosti so med indeksom samoučinkovitosti pri pojasnjevanju globalnih vprašanj in indeksom zavedanja o globalnih vprašanjih ter med indeksom spoštovanja ljudi iz drugih kultur in indeksoma odnosa do priseljencev in zanimanja za spoznavanje drugih kultur. Indeks zaznavanja diskriminatornega vedenja učiteljev se z vsemi preostalimi indeksi globalnih kompetenc povezuje negativno, kar pomeni, da so učenci, ki so se na lestvicah globalnih kompetenc v povprečju ocenili bolj pozitivno, poročali o nižjem zaznanem diskriminatornem vedenju učiteljev.

Pri ugotavljanju povezanosti med občutkom pripadnosti šoli in globalnimi kompetencami učencev in učenk nadaljnji rezultati (tabela 11) kažejo, da je občutek pripadnosti šoli značilen napovednik vseh obravnavanih globalnih kompetenc učencev in učenk razen zanimanja za spoznavanje drugih kultur. Največji učinek občutka pripadnosti šoli opazimo pri pojasnjevanju indeksa spretnosti miselnega prilagajanja, kjer se eno enoto višja vrednost indeksa občutka pripadnosti šoli povezuje s povišanjem vrednosti indeksa spretnosti miselnega prilagajanja za 0,24, z indeksom občutka pripadnosti šoli pa pojasnimo pet odstotkov variabilnosti tega indeksa. Večje učinke zaznanega občutka pripadnosti šoli opazimo tudi pri pojasnjevanju indeksa zaznanega diskriminatornega vedenja učiteljev, kjer se eno enoto višja vrednost indeksa občutka pripadnosti šoli povezuje z znižanjem vrednosti indeksa zaznavanja diskriminatornega vedenja učiteljev za -0,16, in pri pojasnjevanju indeksov zavedanja o globalnih vprašanjih in spoštovanja ljudi iz drugih kultur, kjer se eno enoto višja vrednost indeksa občutka pripadnosti šoli povezuje s povišanjem vrednosti omenjenih indeksov za 0,15.

Tabela 10: Korelacije med vključenimi spremenljivkami

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1. Samoučinkovitost pri pojasnjevanju globalnih vprašanj	–													
2. Zavedanje o globalnih vprašanjih	0,46	–												
3. Odnos do priseljencev	0,13	0,22	–											
4. Zanimanje za spoznavanje drugih kultur	0,15	0,25	0,23	–										
5. Razumevanje perspektive drugih	0,11	0,15	0,17	0,31	–									
6. Spretnost miselnega prilagajanja	0,23	0,22	0,10	0,27	0,44	–								
7. Spoštovanje ljudi iz drugih kultur	0,11	0,26	0,40	0,42	0,38	0,32	–							
8. Spretnost medkulturne komunikacije	0,23	0,25	0,25	0,20	0,21	0,19	0,26	–						
9. Odzivnost na globalna vprašanja	0,21	0,26	0,32	0,22	0,16	0,13	0,19	0,26	–					
10. Diskriminatorno vedenje učiteljev	–0,01	–0,04	–0,12	–0,05	–0,12	–0,02	–0,24	–0,12	–0,01	–				
11. Občutek pripadnosti šoli	0,11	0,13	0,09	0,04	0,10	0,22	0,14	0,11	0,11	–0,14	–			
12. Dosežek pri preizkusu iz branja	0,22	0,24	0,23	0,17	0,13	0,09	0,31	0,29	0,17	–0,37	0,12	–		
13. Dosežek pri preizkusu iz naravoslovja	0,26	0,22	0,16	0,08	0,10	0,09	0,21	0,24	0,15	–0,31	0,12	0,84	–	
14. Dosežek pri preizkusu iz matematike	0,23	0,18	0,14	0,06	0,07	0,09	0,19	0,19	0,14	–0,28	0,10	0,76	0,82	–

Opomba: Kot mera povezanosti med spremenljivkami so izračunane vrednosti Pearsonovega koeficienta korelacije.

Tabela 11: Občutek pripadnosti šoli kot napovednik globalnih kompetenc učencev in učenk

Model	B	SE_B	t_B	p	β	SE_β	t_β	p	R^2	SE_{R^2}
Samoučinkovitost pri pojasnjevanju globalnih vprašanj										
Konstanta	-0,08	0,01	-5,17	0,00						
OPŠ	0,12	0,02	7,07	0,00	0,10	0,01	7,08	0,00	0,01	0,00
Zavedanje o globalnih vprašanjih										
Konstanta	0,01	0,02	0,56	>0,05						
OPŠ	0,15	0,02	7,26	0,00	0,13	0,02	7,31	0,00	0,02	0,00
Odnos do priseljencev										
Konstanta	-0,04	0,02	-2,82	0,01						
OPŠ	0,10	0,02	5,90	0,00	0,09	0,02	5,95	0,00	0,01	0,00
Zanimanje za spoznavanje drugih kultur										
Konstanta	-0,06	0,02	-3,58	0,00						
OPŠ	0,04	0,02	1,82	>0,05	0,04	0,02	1,82	>0,05	0,00	0,00
Razumevanje perspektive drugih										
Konstanta	0,06	0,01	4,05	0,00						
OPŠ	0,11	0,02	5,54	0,00	0,10	0,02	5,65	0,00	0,01	0,00
Spretnost miselnega prilagajanja										
Konstanta	0,01	0,01	0,97	>0,05						
OPŠ	0,24	0,02	11,93	0,00	0,23	0,02	12,13	0,00	0,05	0,01
Spoštovanje ljudi iz drugih kultur										
Konstanta	-0,01	0,01	-0,90	>0,05						
OPŠ	0,15	0,02	9,19	0,00	0,13	0,01	9,26	0,00	0,02	0,00
Spretnost medkulturne komunikacije										
Konstanta	-0,16	0,02	-9,82	0,00						
OPŠ	0,12	0,02	5,10	0,00	0,11	0,02	5,14	0,00	0,01	0,00
Odzivnost na globalna vprašanja										
Konstanta	-0,08	0,02	-5,25	0,00						
OPŠ	0,12	0,02	5,46	0,00	0,11	0,02	5,58	0,00	0,01	0,00
Diskriminatorno vedenje učiteljev										
Konstanta	0,21	0,01	14,96	0,00						
OPŠ	-0,16	0,02	-6,56	0,00	-0,14	0,02	-6,52	0,00	0,02	0,01

Opomba: OPŠ – občutek pripadnosti šoli; B – regresijski koeficient; SE – standardna napaka; t – t -vrednost; β – standardiziran regresijski koeficient; p – statistična značilnost; R^2 – delež pojasnjene variance.

Globalne kompetence učencev in učenk kot napovednik dosežkov pri preizkusu iz branja, matematike in naravoslovja v raziskavi PISA

Na področju ugotavljanja povezanosti med globalnimi kompetencami učencev in učenk ter njihovimi dosežki pri preizkusu iz branja v raziskavi PISA (2018) (tabela 12) se je pokazalo, da so se kot značilen napoved-

nik dosežka pri preizkusu iz branja potrdile vse vključene globalne kompetence učencev in učenek razen zanimanja za spoznavanje drugih kultur in razumevanje perspektive drugih. Na dosežek iz branja najbolj učinkuje učenčevo zaznavanje diskriminatornega vedenja učiteljev, kjer se eno enoto višja vrednost omenjenega indeksa povezuje s povprečnim znižanjem dosežka iz branja za 29 točk. Na bralni dosežek bolj učinkujejo tudi učenčeva spretnost medkulturne komunikacije in spoštovanje ljudi iz drugih kultur (povišanje dosežka za 14 točk) ter učenčeva zaznana samoučinkovitost pri pojasnjevanju globalnih vprašanj (povišanje dosežka za 11 točk). Z vsemi vključenimi napovedniki pojasnimo 26 odstotkov variabilnosti v bralnem dosežku pri preizkusu v raziskavi PISA (2018).

Tabela 12: Globalne kompetence kot napovednik dosežkov iz branja v raziskavi PISA (2018)

	B	SE_B	t_B	p	β	SE_β	t_β	p	R^2	SE_{R^2}
Konstanta	517,01	1,43	362,23	0,00						
1	10,97	1,84	5,96	0,00	0,12	0,02	5,91	0,00		
2	8,18	1,87	4,37	0,00	0,09	0,02	4,38	0,00		
3	5,42	1,85	2,92	0,01	0,06	0,02	2,91	0,01		
4	1,77	1,63	1,09	>0,05	0,02	0,02	1,09	>0,05		
5	-2,35	1,76	-1,34	>0,05	-0,02	0,02	-1,33	>0,05		
6	-4,41	1,82	-2,42	0,05	-0,04	0,02	-2,43	0,05		
7	13,48	1,77	7,59	0,00	0,14	0,02	7,77	0,00		
8	14,13	1,59	8,86	0,00	0,15	0,02	8,86	0,00		
9	4,13	1,72	2,40	0,05	0,04	0,02	2,41	0,05		
10	-29,12	1,31	-22,20	0,00	-0,30	0,01	-22,63	0,00		
									0,26	0,01

Opomba: 1 – samoučinkovitost pri pojasnjevanju globalnih vprašanj; 2 – zavedanje o globalnih vprašanjih; 3 – odnos do priseljencev; 4 – zanimanje za spoznavanje drugih kultur; 5 – razumevanje perspektive drugih; 6 – spretnost miselnega prilagajanja; 7 – spoštovanje ljudi iz drugih kultur; 8 – spretnost medkulturne komunikacije; 9 – odzivnost na globalna vprašanja; 10 – diskriminatorno vedenje učiteljev. B – regresijski koeficient; SE – standardna napaka; β – standardiziran regresijski koeficient; t – t -vrednost; p – statistična značilnost; R^2 – delež pojasnjene variance.

Pri pojasnjevanju dosežka iz matematike (tabela 13) so se kot značilen napovednik ponovno potrdile vse obravnavane globalne kompetence učencev in učenk razen učenčevega zavedanja o globalnih vprašanjih, odnosa do priseljencev in spretnosti miselnega prilagajanja. Največji učinek je ponovno opazen pri učenčevem zaznavanju diskriminatornega vedenja učiteljev, kjer se eno enoto višja vrednost indeksa v povprečju povezuje z 29 točkami manj pri preizkusu iz matematike, pri pojasnjevanju dosežka iz matematike pa je največji pozitiven učinek učenčeve zaznane samoučinkovitosti pri pojasnjevanju globalnih vprašanj (povišanje dosežka za 15 točk). Z vsemi vključenimi napovedniki pojasnimo 16 odstotkov variabilnosti v dosežku iz matematike pri preizkusu v raziskavi PISA (2018).

Tabela 13: Globalne kompetence kot napovednik dosežkov iz matematike v raziskavi PISA (2018)

	B	SE _B	t _B	p	β	SE _β	t _β	p	R ²	SE _{R²}
Konstanta	527,02	1,62	324,39	0,00						
1	14,85	1,57	9,48	0,00	0,18	0,02	9,37	0,00		
2	3,10	2,14	1,45	>0,05	0,04	0,02	1,45	>0,05		
3	1,89	2,06	0,92	>0,05	0,02	0,02	0,92	>0,05		
4	-5,07	1,78	-2,85	0,01	-0,06	0,02	-2,84	0,01		
5	-3,86	1,92	-2,01	0,05	-0,04	0,02	-2,02	0,05		
6	1,56	2,04	0,76	>0,05	0,02	0,02	0,76	>0,05		
7	7,85	1,79	4,39	0,00	0,09	0,02	4,37	0,00		
8	7,18	1,83	3,92	0,00	0,08	0,02	3,85	0,00		
9	5,96	1,79	3,32	0,00	0,07	0,02	3,32	0,00		
10	-22,44	1,59	-14,15	0,00	-0,25	0,02	-14,76	0,00		
									0,16	0,01

Opomba: 1 – samoučinkovitost pri pojasnjevanju globalnih vprašanj; 2 – zavedanje o globalnih vprašanjih; 3 – odnos do priseljencev; 4 – zanimanje za spoznavanje drugih kultur; 5 – razumevanje perspektive drugih; 6 – spretnost miselnega prilagajanja; 7 – spoštovanje ljudi iz drugih kultur; 8 – spretnost medkulturne komunikacije; 9 – odzivnost na globalna vprašanja; 10 – diskriminatorno vedenje učiteljev. B – regresijski koeficient; SE – standardna napaka; β – standardiziran regresijski koeficient; t – t-vrednost; p – statistična značilnost; R² – delež pojasnjene variance.

Podobni rezultati kot pri pojasnjevanju dosežka iz matematike se kažejo tudi pri pojasnjevanju dosežka iz naravoslovja (tabela 14). Kot značilen napovednik dosežka pri preizkusu iz naravoslovja so se potrdile vse obravnavane globalne kompetence učencev in učenk razen njihovega odnosa do priseljencev, razumevanja perspektive drugih in spretnosti miselnega prilagajanja. Ponovno se je kot najmočnejši napovednik potrdilo učenčevu zaznavanje diskriminatornega vedenja učiteljev, kjer se eno enoto višja vrednost indeksa v povprečju povezuje s 24 točkami manj pri preizkusu iz naravoslovja, pri pojasnjevanju dosežka iz naravoslovja pa ima največji pozitivni učinek učenčeva zaznana samoučinkovitost pri pojasnjevanju globalnih vprašanj (povišanje dosežka za 16 točk). Z vsemi vključenimi napovedniki pojasnimo 20 odstotkov variabilnosti v dosežku iz naravoslovja pri preizkusu v raziskavi PISA (2018).

Tabela 14: Globalne kompetence kot napovednik dosežkov iz naravoslovja v raziskavi PISA (2018)

	B	SE_B	t_B	p	β	SE_β	t_β	p	R^2	SE_{R^2}
Konstanta	525,82	1,34	391,29	0,00						
1	16,30	1,90	8,56	0,00	0,19	0,02	8,63	0,00		
2	6,00	2,10	2,86	0,01	0,07	0,02	2,86	0,01		
3	2,29	1,88	1,22	>0,05	0,02	0,02	1,22	>0,05		
4	-3,82	1,73	-2,21	0,05	-0,04	0,02	-2,21	0,05		
5	-2,05	1,80	-1,14	>0,05	-0,02	0,02	-1,14	>0,05		
6	-0,91	1,82	-0,50	>0,05	-0,01	0,02	-0,50	>0,05		
7	7,71	1,91	4,05	0,00	0,09	0,02	3,99	0,00		
8	10,45	1,61	6,49	0,00	0,12	0,02	6,44	0,00		
9	4,74	1,68	2,82	0,01	0,05	0,02	2,81	0,01		
10	-24,52	1,37	-17,89	0,00	-0,27	0,01	-19,01	0,00		
									0,20	0,01

Opomba: 1 – samoučinkovitost pri pojasnjevanju globalnih vprašanj; 2 – zavedanje o globalnih vprašanjih; 3 – odnos do priseljencev; 4 – zanimanje za spoznavanje drugih kultur; 5 – razumevanje perspektive drugih; 6 – spretnost miselnega prilagajanja; 7 – spoštovanje ljudi iz drugih kultur; 8 – spretnost medkulturne komunikacije; 9 – odzivnost na globalna vprašanja; 10 – diskriminatorno vedenje učiteljev.
 B – regresijski koeficient; SE – standardna napaka; β – standardiziran regresijski koeficient; t – t -vrednost; p – statistična značilnost; R^2 – delež pojasnjene variance.

Če povzamemo rezultate, ugotovimo, da je pojasnjevalna moč globalnih kompetenc največja pri pojasnjevanju dosežkov iz branja, temu pa sledita naravoslovje in matematika. Na vse tri vrste dosežkov ima največji negativen učinek učenčeva zaznavanje diskriminatornega vedenja učiteljev, pri pojasnjevanju dosežka iz matematike in naravoslovja pa ima največji pozitiven učinek učenčeva zaznana samoučinkovitost pri pojasnjevanju globalnih vprašanj. Poleg že omenjenega dejavnika sta pri pojasnjevanju dosežka iz branja najbolj učinkovala še učenčeva spretnost medkulturne komunikacije in spoštovanje ljudi iz drugih kultur. Pri pojasnjevanju dosežkov iz matematike in naravoslovja je rezultatom skupno tudi to, da sta se kot neznačilna napovednika potrdila odnos do priseljencev in spretnost miselnega prilagajanja, pri pojasnjevanju dosežkov iz branja pa sta se kot neznačilna napovednika potrdila zanimanje za spoznavanje drugih kultur in razumevanje perspektive drugih.

Globalne kompetence kot preplet znanja, spretnosti, stališč in vrednot

Rezultate opisne statistike, tj. povprečne vrednosti mednarodno primerljivih indeksov za samooceno stališč in povprečne vrednosti dispozicij učencev na področju globalnih kompetenc v Sloveniji v primerjavi s povprečjem držav članic OECD, kot tudi povezanost med različnimi vidiki poročanih stališč in dispozicij učencev na področju globalnih kompetenc smo že predstavili v prejšnjih poglavjih. V tem razdelku nas podrobneje zanima predvsem povezanost zaznanega zavedanja učencev o globalnih vprašanjih, njihove odzivnosti na globalna vprašanja, zaznane samoučinkovitosti pri pojasnjevanju globalnih vprašanj in njihovega odnosa do priseljencev. Predvsem nas zanimajo učinki zaznanega zavedanja učencev o globalnih vprašanjih pri pojasnjevanju njihove odzivnosti na globalna vprašanja, zaznane samoučinkovitosti pri pojasnjevanju globalnih vprašanj in njihovega odnosa do priseljencev.

Pri ocenjevanju učinka zaznanega zavedanja učencev o globalnih vprašanjih pri pojasnjevanju njihove odzivnosti na globalna vprašanja (tabela 15) so rezultati potrdili, da je zaznано zavedanje učencev o globalnih vprašanjih značilen napovednik njihove odzivnosti na globalna vprašanja. Povečanje indeksa zaznanega zavedanja učencev o globalnih vprašanjih za eno enoto ustreza povečanju indeksa odzivnosti na globalna vprašanja za 0,26, kar lahko štejemo za zmeren učinek. Z indeksom učenčevega zazna-

nega zavedanja o globalnih vprašanjih lahko pojasnimo sedem odstotkov variabilnosti indeksa učenčeve odzivnosti na globalna vprašanja.

Zaznano zavedanje učencev o globalnih vprašanjih se je prav tako izkazalo za značilen napovednik zaznane samoučinkovitosti pri pojasnjevanju globalnih vprašanj (tabela 15). Povečanje indeksa zaznanega zavedanja učencev o globalnih vprašanjih za eno enoto ustreza povečanju indeksa zaznane samoučinkovitosti pri pojasnjevanju globalnih vprašanj za 0,48, kar lahko štejemo za velik učinek. Z indeksom zaznanega zavedanja o globalnih vprašanjih lahko pojasnimo kar 21 odstotkov variabilnosti indeksa zaznane samoučinkovitosti pri pojasnjevanju globalnih vprašanj.

Tabela 15: Zaznano zavedanje o globalnih vprašanjih kot napovednik odzivnosti na globalna vprašanja, zaznane samoučinkovitosti pri pojasnjevanju globalnih vprašanj in odnosa do priseljencev

Model	B	SE_B	t_B	p	β	SE_β	t_β	p	R^2	SE_{R^2}
Odzivnost na globalna vprašanja										
Konstanta	-0,10	0,02	-6,33	0,00						
ZOGV	0,26	0,02	12,35	0,00	0,26	0,02	12,57	0,00	0,07	0,01
Zaznana samoučinkovitost pri pojasnjevanju globalnih vprašanj										
Konstanta	-0,10	0,01	-6,94	0,00						
ZOGV	0,48	0,02	28,87	0,00	0,46	0,01	32,28	0,00	0,21	0,01
Odnos do priseljencev										
Konstanta	-0,05	0,02	-2,81	<0,01						
ZOGV	0,19	0,02	9,29	0,00	0,20	0,02	9,61	0,00	0,04	0,01

Opomba: ZOGV – zavedanje o globalnih vprašanjih; B – regresijski koeficient; SE – standardna napaka; t – t -vrednost; β – standardiziran regresijski koeficient; p – statistična značilnost; R^2 – delež pojasnjene variance.

Pomembni učinki so bili ugotovljeni tudi v povezavi med zaznanim zavedanjem učencev o globalnih vprašanjih in njihovim odnosom do priseljencev (tabela 15). Zaznano zavedanje učencev o globalnih vprašanjih se je potrdilo kot značilen napovednik odnosa učencev do priseljencev. Pri tem je povečanje indeksa zaznanega zavedanja o globalnih vprašanjih za eno enoto pomenilo povečanje indeksa odnosa do priseljencev za 0,19, kar lahko štejemo za zmeren učinek. Z indeksom zaznanega zavedanja učencev o globalnih vprašanjih lahko pojasnimo štiri odstotke variabilnosti indeksa odnosa učencev do priseljencev.

Priložnosti za usvajanje globalnih kompetenc

V tem razdelku navajamo rezultate s področja priložnosti za usvajanje globalnih kompetenc v šoli, kot so o njih poročali učenci in učenke v okviru vprašalnika za učence in učenke v raziskavi PISA (2018). Zanimajo nas razlike v priložnostih za usvajanje globalnih kompetenc glede na spol, SES, status priseljenca, dosežke in izobraževalni program, ki jih v nadaljevanju navajamo v tabeli 16.

Na področju ugotavljanja priložnosti za usvajanje globalnih kompetenc pri pouku se kažejo določene razlike med učenci in učenkami iz različnih skupin (tabela 16). Primerjava rezultatov glede na spol kaže najvišji delež strinjanja tako učencev kot učenk (izmed vseh postavk), da se učijo o drugačnih kulturah (61 % učencev in 66 % učenk) in da se v razredu učijo reševati spore z drugimi ljudmi (51 % učencev in 58 % učenk). Prav tako so se, tako učenci kot učenke, v najnižjem odstotku strinjali s postavko, da med poukom berejo časopise, skupaj iščejo novice po spletu in gledajo poročila (32 % učencev in 20 % učenk). Poleg omenjene postavke so učenci v najnižjem odstotku poročali, da se vse šolsko leto udeležujejo prireditev, ki slavijo kulturno raznolikost (35 %), učenke pa, da jih profesorji večkrat vprašajo za mnenje o mednarodnih novicah (23 %). V splošnem opazimo, da so učenci na večino postavk odgovorili pritrdilno v višjem odstotku kot učenke razen pri postavkah, ki se nanašajo na reševanje sporov z drugimi ljudmi, učenje o drugačnih kulturah in učenje o tem, kako se sporazumevati z ljudmi z drugačnim kulturnim ozadjem.

Rezultati ugotavljanja razlik v priložnostih za usvajanje globalnih kompetenc med učenci z različnim socialno-ekonomskim ozadjem kažejo, da so se tako učenci z visokim kot tudi tisti z nizkim SES v najvišjem odstotku strinjali s postavko, ki se nanaša na učenje o drugačnih kulturah (54 % učencev z nizkim in 73 % učencev z visokim SES) in učenje reševanja sporov z drugimi ljudmi (52 % učencev z nizkim in 53 % učencev z visokim SES). Učenci z nizkim SES so se v najnižjem odstotku strinjali s postavkami, ki se nanašajo na komunikacijo s profesorji o mednarodnih novicah (27 %) ter udeležbo na prireditvah, ki slavijo kulturno raznolikost (27 %), razčlenjevanje globalnih težav v majhnih skupinah pri pouku (26 %) ter branje časopisov in iskanje novic po spletu ter gledanje poročil pri pouku (26 %). Učenci z visokim SES so v najnižjem deležu ocenili iste postavke kot učenci z nizkim SES, v splošnem pa opazimo, da so učenci z visokim SES v primerjavi s tistimi z nizkim v višjem odstotku izrazili strinjanje z več-

Tabela 16: Priložnosti za usvajanje globalnih kompetenc v šoli

	Učenci		Učence		Nizki SES		Visok SES		Status priseljenca		Brez statusa priseljenca		Visoki dosežki		Nizki dosežki		GIMg		SPI	
	%	SE	%	SE	%	SE	%	SE	%	SE	%	SE	%	SE	%	SE	%	SE	%	SE
Učim se o medsebojni povezanosti gospodarstev držav.	47,42	0,93	34,60	1,23	45,96	2,51	42,53	2,37	52,74	4,38	40,44	0,78	31,55	2,89	54,47	1,69	35,60	1,46	56,13	1,50
V razredu se učim reševati spore z drugimi ljudmi.	50,74	1,01	57,81	1,05	50,29	2,68	52,78	2,55	59,68	4,24	54,18	0,82	51,29	3,30	57,08	1,56	53,28	1,37	58,74	1,57
Učim se o drugih kulturnih kulturah.	60,55	1,14	65,96	1,02	53,71	2,89	72,75	2,15	74,39	3,20	62,86	0,85	72,65	3,10	62,76	1,59	71,99	1,60	62,76	1,43
Med poukom beremo časopise, iščemo novice na spletu ali skupaj gledamo poročila.	31,58	0,89	19,58	0,91	26,36	2,07	25,75	2,01	35,78	3,39	25,04	0,65	14,25	2,11	41,43	1,74	20,39	1,24	37,47	1,73
Profesorji/-ice me večkrat vprašajo za mnenje o mednarodnih novicah.	36,92	1,05	22,71	0,94	27,18	2,02	30,60	2,51	34,67	3,87	29,56	0,70	28,88	2,90	43,37	1,75	28,60	1,26	40,58	1,62
Vse šolsko leto se udeležujem prireditev, ki slavijo kulturno raznolikost.	35,20	1,01	26,85	1,08	27,21	2,30	31,55	2,41	41,27	4,11	30,60	0,83	23,27	2,90	45,37	1,85	29,93	1,60	38,61	1,52
Pri rednem pouku se udeležujem razrednih razprav o svetovnih dogodkih.	42,57	1,09	29,72	1,19	32,61	2,63	41,35	2,32	45,12	4,52	35,35	0,93	40,26	3,16	47,78	1,77	36,35	1,70	44,28	1,84

Opomba: % – delež učencev in učenk, ki so na trditev odgovorili pritrdilno;
 SE – standardna napaka.

	Učenci		Učenke		Nizki SES		Visok SES		Status priseljenca		Brez statusa priseljenca		Visoki dosežki		Nizki dosežki		GIMg		SPI	
	%	SE	%	SE	%	SE	%	SE	%	SE	%	SE	%	SE	%	SE	%	SE	%	SE
Med poukom s sošolci v majhnih skupinah razčlenjujemo globalne težave.	38,63	1,13	25,65	1,06	25,77	2,29	32,25	2,67	39,88	4,23	31,88	0,87	26,89	3,14	47,87	1,83	29,16	1,57	43,14	1,47
Učim se, kako imajo lahko ljudje iz drugih kultur različne poglede na nekatere težave.	44,85	1,11	42,40	1,17	40,85	2,70	45,17	2,55	53,45	4,24	43,18	0,86	37,09	2,52	51,44	1,62	42,13	1,44	49,81	1,84
Učim se, kako se sporazumevati z ljudmi iz drugih kultur, njihovih ozadij.	45,45	1,01	47,96	1,18	41,27	2,92	46,76	2,44	61,35	3,81	45,96	0,84	44,41	3,27	51,27	1,86	44,77	1,49	50,47	1,70

no postavk razen tistih, ki se nanašata na učenje o medsebojni povezanosti gospodarstev držav in branje časopisa ter iskanja novic po spletu med poukom, kjer je delež tistih, ki se s postavko strinjajo, znotraj obeh skupin zelo podoben.

Podobno kot pri primerjavi razlik v priložnostih za usvajanje glede na spol in SES je bilo ugotovljeno tudi pri primerjavi razlik glede na status priseljenca, saj so tako učenci s statusom priseljenca kot tudi tisti brez tega statusa v najvišjem odstotku izrazili strinjanje s postavko, ki se nanaša na učenje o drugih kulturah pri pouku (74 % učencev s statusom priseljenca in 63 % učencev brez statusa), in s postavko, ki se nanaša na učenje glede reševanja sporov z drugimi ljudmi (60 % učencev s statusom priseljenca in 54 % učencev brez statusa). Učenci s statusom priseljenca so v podobno visokem odstotku izrazili tudi strinjanje s postavko, ki se nanaša na učenje sporazumevanja z ljudmi z drugačnim kulturnim ozadjem pri pouku (61 %). Tako učenci s statusom kot tudi brez statusa priseljenca so se v najnižjem odstotku strinjali s postavkama, da pri pouku berejo časopise in iščejo novice po spletu (36 % učencev s statusom priseljenca in 25 % učencev brez statusa) in da jih profesorji večkrat vprašajo za mnenje o mednarodnih novicah (35 % učencev s statusom priseljenca in 30 % učencev brez statusa). Rezultati za obe skupini učencev pri vseh postavkah kažejo, da je v primerjavi z učenci brez statusa priseljenca več učencev s statusom priseljenca izrazilo strinjanje pri čisto vseh vključenih postavkah.

Tudi rezultati ugotavljanja razlik v priložnostih za usvajanje globalnih kompetenc med učenci z visokimi in nizkimi dosežki pri preizkusu iz branja v raziskavi PISA kažejo, da so se učenci iz obeh skupin v najvišjem odstotku strinjali s postavkama, ki se nanašata na učenje o drugačnih kulturah pri pouku (73 % učencev z visokimi dosežki in 63 % učencev z nizkimi) in učenje o reševanju sporov z drugimi ljudmi (52 % učencev z visokimi in 57 % učencev z nizkimi dosežki). Tako učenci z visokimi kot tudi nizkimi dosežki so v najnižjem odstotku izrazili strinjanje s postavko, da med poukom berejo časopise in iščejo novice po spletu ter skupaj gledajo poročila (14 % učencev z visokimi in 41 % z nizkimi dosežki), in s postavko, da se vse šolsko leto udeležujejo prireditev, ki slavijo kulturno raznolikost (23 % z visokimi in 45 % z nizkimi dosežki). Primerjava rezultatov obeh skupin pri vseh postavkah kaže, da se je z vsemi vključenimi postavkami strinjal višji odstotek učencev z nizkimi dosežki razen s postavko, ki se nanaša na učenje o drugih kulturah.

Podobno opazimo tudi pri primerjavi rezultatov med programoma gimnazijskega in srednjega poklicnega izobraževanja, saj so učenci iz programov srednjega poklicnega izobraževanja v višjem odstotku izrazili strinjanje z vsemi vključenimi postavkami razen postavke, ki se nanaša na učenje o drugih kulturah pri pouku. Strinjanje z omenjeno postavko so učenci iz obeh programov ocenili tudi v najvišjem odstotku (72 % učencev iz gimnazij in 63 % učencev iz programov srednjega poklicnega izobraževanja), poleg te postavke pa so v najvišjem odstotku izrazili tudi strinjanje s postavko, ki se nanaša na učenje o razreševanju sporov z drugimi ljudmi (53 % učencev iz gimnazij in 59 % učencev iz programov srednjega poklicnega izobraževanja). Podobno kot pri primerjavah prejšnjih skupin so tudi tukaj tako učenci iz gimnazij kot tudi tisti, ki obiskujejo programe srednjega poklicnega izobraževanja, v najnižjem odstotku izrazili strinjanje s postavko, da pri pouku berejo časopise, iščejo novice po spletu ali skupaj gledajo poročila (20 % učencev iz gimnazij in 37 % učencev iz programov srednjega poklicnega izobraževanja), in s postavko, da jih profesorji pri pouku večkrat vprašajo za mnenje o mednarodnih novicah (28 % učencev iz gimnazij in 41 % učencev iz programov srednjega poklicnega izobraževanja).

Če povzamemo rezultate s področja primerjave v priložnostih za usvajanje globalnih kompetenc pri pouku med različnimi skupinami učencev in učenk, lahko zaključimo, da so učenci in učenke iz večine skupin v najvišjem deležu ocenili strinjanje s postavkami, ki se nanašata na učenje reševanja sporov z drugimi ljudmi in na učenje o drugačnih kulturah pri pouku, v najnižjem pa strinjanje s postavkami, ki se nanašata na branje časopisa med poukom, iskanje novic po spletu in gledanje poročil, ter s postavko, da jih profesorji med poukom večkrat vprašajo za mnenje o mednarodnih novicah. Zaključimo lahko tudi, da so o več priložnostih za usvajanje globalnih kompetenc pri pouku poročali fantje, učenci z visokim SES, s statusom priseljenca in učenci z nižjimi dosežki pri branju ter tisti, ki obiskujejo programe srednjega poklicnega izobraževanja. Iz rezultatov je razvidno tudi, da so priložnosti za usvajanje različnih globalnih kompetenc pri pouku, ne glede na različne skupine učencev in učenk, v slovenskem prostoru prisotne v razmeroma nizkem deležu, saj je strinjanje z večino postavk v povprečju ocenilo le 30–50 odstotkov učencev in učenk.

Povzetek ključnih rezultatov

Globalne kompetence so pomembne spretnosti učencev in učenk, ki so bile v nekaterih študijah že prepoznane kot značilen napovednik različnih vidikov spodbudnega učnega okolja (Kirkwood, 2001; Paluck in Green, 2009). Namen analiz je bil identificirati skupine učencev in učenk, ki pri krepitvi teh spretnosti potrebujejo posebno pozornost, ugotoviti, kako se globalne kompetence povezujejo z občutkom pripadnosti šoli in dosežki s področij branja, matematike in naravoslovja pri preizkusu v raziskavi PISA, in kako se znanje, vezano na globalne kompetence, povezuje s spretnostmi in stališči učencev in učenk s tega področja.

Primerjava vrednosti mednarodno primerljivih indeksov s področja globalnih kompetenc kaže, da so slovenski učenci in učenke v primerjavi z vrstniki iz držav OECD svoje globalne kompetence v večini primerov ocenili nekoliko podpovprečno. Najbolj pozitivno so se ocenili na lestvicah spretnosti razumevanja drugih, zavedanja o globalnih vprašanjih in spretnosti miselnega prilagajanja, najbolj negativno pa na lestvicah spretnosti medkulturne komunikacije, odzivnosti na globalna vprašanja in samoučinkovitosti pri pojasnjevanju globalnih vprašanj. V primerjavi z vrstniki iz držav OECD so slovenski učenci in učenke poročali o precej bolj prisotnem diskriminatornem vedenju učiteljev v šolah, ki se nanaša predvsem na odnos učiteljev do učencev iz drugih kultur.

Rezultati tudi kažejo, da v Sloveniji prihaja do značilnih razlik v globalnih kompetencah med različnimi skupinami učencev in učenk: po spolu, SES, izobraževalnem programu, statusu priseljenca in glede na dosežke iz branja, matematike in naravoslovja pri preizkusu v raziskavi PISA. Rezultati so pokazali, da so o precej nižjih globalnih kompetencah poročali predvsem fantje, učenci in učenke, ki obiskujejo programe nižjega poklicnega izobraževanja, učenci in učenke, ki so poročali o nizkem SES, tisti, ki so poročali o priseljskem ozadju prve generacije, in tisti, ki so pri preizkusu v raziskavi PISA dosegli najnižje rezultate pri branju, matematiki in naravoslovju. Zanimivi so tudi izsledki na področju ugotavljanja razlik glede na status priseljenca učencev in učenk, kjer rezultati kažejo, da so učenci in učenke s priseljskim ozadjem v primerjavi s tistimi brez priseljskega ozadja poročali o precej bolj pozitivnem odnosu do priseljencev, zanimanju za spoznavanje drugih kultur in spoštovanju ljudi iz drugih kultur. Pri vseh omenjenih skupinah učencev in učenk, ki so poročali o nižjih globalnih kompetencah, so se največje razlike pokazale predvsem na področju nižje zaznane samoučinkovitosti pri pojasnjevanju globalnih vprašanj,

precej nižjem zavedanju o globalnih vprašanjih, spretnosti medkulturne komunikacije in odzivnosti na globalna vprašanja, tj. spretnostih, ki se do določene mere navezujejo na znanje, in bi jih bilo mogoče sistematično krepite med izobraževalnim procesom.

Nadaljnje analize so pokazale, da je občutek pripadnosti šoli značilen napovednik vseh obravnavanih globalnih kompetenc učencev in učenk razen zanimanja za spoznavanje drugih kultur. Največji učinek občutka pripadnosti šoli so rezultati potrdili pri pojasnjevanju indeksa spretnosti miselnega prilagajanja, večji učinki zaznanega občutka pripadnosti šoli pa so se potrdili tudi pri pojasnjevanju indeksa zaznanega diskriminatornega vedenja učiteljev, indeksa zavedanja o globalnih vprašanjih in indeksa spoštovanja ljudi iz drugih kultur.

Rezultati tudi kažejo, da so globalne kompetence značilen napovednik dosežkov pri preizkusu v raziskavi PISA, in sicer tako bralnih kot tudi matematičnih in naravoslovnih. Na vse tri vrste dosežkov ima največji negativen učinek učenčeva zaznavanje diskriminatornega vedenja učiteljev, pri pojasnjevanju dosežka iz matematike in naravoslovja pa ima največji pozitiven učinek učenčeva zaznana samoučinkovitost pri pojasnjevanju globalnih vprašanj. Poleg že omenjenega dejavnika sta imela pri pojasnjevanju dosežka iz branja večji učinek še učenčeva spretnost medkulturne komunikacije in spoštovanje ljudi iz drugih kultur.

Rezultati na področju ugotavljanja povezanosti znanja, stališč in spretnosti znotraj globalnih kompetenc učencev in učenk so potrdili, da je zaznано zavedanje učencev o globalnih vprašanjih značilen napovednik njihove odzivnosti na globalna vprašanja, zaznane samoučinkovitosti pri pojasnjevanju globalnih vprašanj kot tudi njihovega odnosa do priseljencev, pri čemer so se največji učinki potrdili predvsem pri pojasnjevanju odzivnosti učencev in učenk na globalna vprašanja.

Razprava

Rezultati sekundarnih analiz podatkov raziskave PISA iz leta 2018 o učenčevih stališčih in dispozicijah na področju globalnih kompetenc v Sloveniji kažejo, da so slovenski učenci v primerjavi z vrstniki iz drugih držav OECD poročali o nekoliko nižjih ravneh zavedanja o globalnih vprašanjih, odzivnosti na globalna vprašanja, samoučinkovitosti pri pojasnjevanju globalnih vprašanj in pozitivnega odnosa do priseljencev.

Te rezultate je mogoče pojasniti na naslednje načine. Prvič, čeprav slovenski (javno)politični okvir, zlasti od Bele knjige (2011) dalje, zelo poudar-

ja globalno izobraževanje in vključuje vsa štiri področja preučevanih globalnih kompetenc (znanje, spretnosti, stališča invrednote), formalni Učni načrt za domovinsko in državljansko kulturo in etiko (2011) kot osrednji predmet (globalne) državljanske vzgoje v Sloveniji še ni usklajen z najnovejšimi trendi na tem področju. Drugič, slovenski učenci so v raziskavi PISA (2018) v povprečju poročali o sodelovanju pri štirih od desetih dejavnosti globalnega in medkulturnega učenja, kar je pod povprečjem OECD (pet dejavnosti).⁶ Ti rezultati se ujemajo z raziskavo M. Dolinar in V. Vodopivec (2012, str. 10), v kateri je med 67 srednješolskimi učitelji 75 odstotkov učiteljev poročalo, da so že slišali za globalno izobraževanje, vendar jih je le 20 odstotkov poročalo, da ga vključujejo v pouk. Podobno A. Skinner (2012) poroča, da slovenski učitelji in ravnatelji sicer razumejo globalno izobraževanje v smislu aktivnih, kritičnorefleksivnih pristopov in spretnosti mišljenja na višjih taksonomskih ravneh, vendar je vključevanje globalnih vprašanj v pouk zaradi časovnih obremenitev učnih načrtov zelo omejeno. Podatki OECD (OECD 2020a, str. 225) kažejo, da učenci, vključeni v večje število dejavnosti globalnega in medkulturnega učenja, v povprečju poročajo o bolj pozitivnih stališčih in dispozicijah glede globalnih vprašanj kot njihovi vrstniki, ki so vključeni v manj dejavnosti. To pomeni, da lahko omejene priložnosti za usvajanje globalnih kompetenc v šoli, o katerih v raziskavi PISA (2018) poročajo slovenski učenci, v drugih raziskavah pa učitelji in ravnatelji, omejujejo razvoj globalnih kompetenc slovenskih učencev. Tretjič, sklepamo lahko, da je v Sloveniji kot državi članici EU večji poudarek na razvijanju evropskega državljanstva kot na razvijanju globalnega državljanstva. Medtem ko se na primer 76 odstotkov sodelujočih učencev v raziskavi PISA (2018) strinja ali močno strinja s trditvijo »Mislim, da sem državljan sveta« (76 % povprečje OECD), se je v mednarodni raziskavi državljanstva izobraževanja in vzgoje, izvedeni leta 2016 (ICCS 2016), 98 odstotkov slovenskih osmošolcev strinjalo ali močno strinjalo s trditvijo »Vidim se kot Evropejec« (95-% povprečje ICCS 2016), 77 odstotkov slovenskih učencev (78-% povprečje ICCS 2016) pa se je strinjalo s trditvijo »Najprej se vidim kot državljan Evrope in šele nato kot državljan sveta« (Losito idr., 2017). Podobno razlikovanje med EU in svetom je razvi-

6 Ugotovitve (OECD, 2020a, str. 225) kažejo tudi, da so v številnih državah/gospodarstvih stališča in dispozicije učencev pozitivno povezani s številom dejavnosti s področja globalnih kompetenc, v katere so, po lastnem poročanju, vključeni. Učenci, vključeni v več dejavnosti, povezanih z globalnimi kompetencami, v povprečju poročajo o bolj pozitivnih stališčih in dispozicijah kot učenci, ki so vključeni v manj dejavnosti. Zato je mogoče sklepati, da vključevanje različnih dejavnosti v učni proces lahko prispeva k spodbujanju medkulturnega razumevanja.

dno iz raziskave World Value Survey 7, v kateri je 67 odstotkov slovenskih anketirancev, mlajših od 29 let, navedlo, da se čutijo blizu Evropi, 56 odstotkov anketirancev pa, da se čutijo blizu svetu (World Value Survey, 2021).

Analize so tudi pokazale, da v Sloveniji obstajajo pomembne razlike v zaznanem zavedanju učencev o globalnih vprašanjih glede na spol, SES in priseljsko ozadje, pri čemer so zlasti učenci z nižjim SES in s priseljskim ozadjem poročali o pomembno nižji ravni (tudi pod povprečjem OECD) zaznanega zavedanja o globalnih vprašanjih. Ti rezultati potrjujejo raziskavam (npr. Demaine, 2002), ki izpostavljajo, da so globalne kompetence značilen pokazatelj razlik v znanju med posameznimi skupinami učencev in učenk. Demaine (prav tam) namreč pojasnjuje, da je nekaterim deprivilegiranim skupinam zmanjšan dostop do globalnih informacij, tudi če jim je dostop do njih omogočen in se do njih opredeljujejo, pa ni nujno, da jim je omogočeno vplivanje nanje. Razlike v globalnih kompetencah med posameznimi skupinami učenk in učencev v ospredje postavljajo vprašanje kompenzacijske vloge šole pri izenačenju teh razlik (Dijkstra idr., 2021). Teorija socialne reprodukcije neenakosti na področju političnega udejstvovanja (Hoskins idr., 2017) namreč poudarja, da mora šolsko okolje vsem učencem, zlasti pa deprivilegiranim, ki jim ni omogočeno razvijati jih v domačem in zunajšolskem okolju, zagotoviti enake možnosti za razvoj globalnih kompetenc.

Če podrobneje pogledamo rezultate, povezane s priseljskim ozadjem, je ugotovitev, da so učenci in učenke s priseljskim ozadjem prve generacije v primerjavi z učenci in učenkami brez priseljskega ozadja poročali o bolj diskriminatornem vedenju učiteljev do učencev iz drugih kultur v šoli, skladna z ugotovitvami Azzolinija (2016), da so učenci s priseljskim ozadjem občutljivejši za pravice priseljencev in jim namenjajo več pozornosti. Rezultate, ki kažejo, da učenci in učenke s priseljskim ozadjem poročajo o precej nižji zaznani samoučinkovitosti pri pojasnjevanju globalnih vprašanj in odzivnosti na globalna vprašanja, lahko pojasnimo z Azzolinijevimi (2016) ugotovitvami, da ti učenci, kar zadeva državljansko vedenje, kot je aktivno sodelovanje v skupnosti, manj sodelujejo, saj jim ni omogočen dostop do socialnih mrež, prav tako so brez jezikovnih spretnosti, ki sicer lajšajo komunikacijo in odnose učencem brez priseljskega ozadja.

Rezultate, ki kažejo, da so globalne kompetence pomemben napovednik bralne, matematične in naravoslovne pismenosti, lahko razumemo kot izkaz splošne razgledanosti učencev in učenk. Raziskava PISA namreč na vseh merjenih področjih ne preverja kurikularnega znanja,

temveč spretnosti, ki se povezujejo s praktičnimi življenjskimi izkušnjami, problemskim reševanjem in z uporabnim znanjem. Rezultati analize napovedne moči zaznanega zavedanja učencev o globalnih vprašanjih pri pojasnjevanju njihove odzivnosti na globalna vprašanja, zaznane samoučinkovitosti pri pojasnjevanju globalnih vprašanj in njihovega odnosa do priseljencev so pokazali, da zaznано zavedanje učencev o globalnih vprašanjih pomembno napoveduje že druga preučevana področja globalnih kompetenc, zlasti zaznано samoučinkovitost pri pojasnjevanju globalnih vprašanj. Rezultati torej potrjujejo teoretične ugotovitve in izsledke drugih raziskav o povezanosti znanja, spretnosti, stališč in vrednot na področju globalnega državljanstva. Čeprav slovenski učenci niso sodelovali v kognitivnem preizkusu globalnih kompetenc v raziskavi PISA (2018), je bilo njihovo zaznано zavedanje o globalnih vprašanjih kot predpogoj za znanje na višjih taksonomskih ravneh merjeno z vprašalnikom za učence. Ali, kot pojasnjuje Galston (2004, str. 264), »državljsko znanje pomaga državljanom, da se naučijo več o državljskih zadevah«. Težko je pridobiti več znanja, če ni temeljne podlage zanj. Novo pridobljeno znanje lahko učinkovito uporabimo le, če ga znamo vključiti v obstoječi okvir znanja. Čeprav A. Skinner (2012) poudarja, da je učenje o dejstvih pomembno, to ob upoštevanju dinamike hitro spreminjajočega se sveta ne zadostuje. Poudarja pomen razvijanja spretnosti analiziranja, uporabe in prilagajanja znanja v skladu z nenehno spreminjajočim se svetom ter izpostavlja, da znanje o globalnih vprašanjih zagotavlja pomembno in nesporno podlago za vse druga področja globalnih kompetenc (spretnosti, stališča in vrednote). Po Reimersu (2010, str. 187) se ta področja dovolj razlikujejo, da jih je za namene oblikovanja politik in uvajanje sistemskih sprememb mogoče obravnavati kot neodvisna, kar pomeni, da se za njihov razvoj lahko uporabljajo različni pedagoški pristopi. Ker pa razvoj znanja o globalnih vprašanjih omogoča razvoj vseh drugih področij, kar se je pokazalo na vzorcu slovenskih učencev tudi v okviru globalnih kompetenc v raziskavi PISA (2018), je v slovenskem izobraževalnem prostoru smiselno prizadevanje najprej usmeriti v krepitev znanja učencev o globalnih vprašanjih. Ob upoštevanju pozitivnih učinkov znanja o globalnih vprašanjih na sposobnost delovanja (npr. spretnosti aktivnega državljanstva) ter večje razumevanje in vrednotenje različnih perspektiv (npr. bolj pozitiven odnos do priseljencev) se zdi, da je večje poznavanje globalnih vprašanj pot k opolnomočenju državljanov, da v procesih globalizacije ne vidijo le izzivov in nevarnosti, temveč predvsem priložnosti (Pikalo, 2010).